

Túltermelés a világ cukoriparában

Hosszú távon a világ cukoriparának ciklikus változások figyelhetők meg. A kereslet-kínálati viszonyok alakulása — s ezzel összefüggésben a világgiacon árszintje, hogy mintegy 4-3 évenként szinte törvényszerűen hiány keletkezik a cukorból a nemzetközi piacon.

Visszapillantás az elmúlt évekre

A cukoripar most évek óta túltermelés van. Az augusztusban befejeződött 1977/78-as idényben a készletek hatalmasra duzzadtak, a világgiacon árszintje alacsony szinten mozogtak. A cukortermelés a világ sok részén vesztettségessé vált, ami súlyos következményekkel jár számos, elsősorban fejlődő ország számára, amelyekben a cukor igen fontos — gyakran szinte az egyedüli — devizabevételi forrás. Ugyanakkor ez a helyzet a fogyasztó (importőr) országokat is aggodalommal tölti el, mert főleg, hogy a jelenlegi cukorhiány a jövőben ismét el-

kerülhetetlenül hiányhoz vezethet. Az importőrökben még élénken él ugyanis a legutóbbi, 1974-es cukorhiány emléke, amikor az áremelkedést hullám, esés-pontjaként novemberben a főzdei jegyzések a fokozatos áremelkedés kiindulópontjának tekinthető 1969-70-es átlag közel tizenhátszorosát érték el.

A jelenlegi túltermelés gyökereit az 1974. évi hiányszituáció, az akkori rendkívül mértékű áremelkedés vezethető vissza. Abban az időben a kedvező jövődelmezőségi viszonyok a világ fő termőterületein mindenütt a cukortermelés erőteljes bővítéséhez vezettek: a világ cukorgyártása az elmúlt évek során fokozatosan és igen nagy mértékben nőtt, évről évre meghaladva a mindenkori szükségleteket. A fogyasztás ebben az időszakban szintén emelkedett, de a növekedési ütem elmaradt a termelésből, ugyanis az 1974. évi áremelkedés okozta megrázkódtatást a világ cukorgyártása nehezen tudta kiheverni.

A világ cukortermelésének és -fogyasztásának alakulása (millió tonnában):

	1974/75.	1975/76.	1976/77.	1977/78.
Termelés	75,6	82,8	88,4	92,6
Növekedés százalékban	-0,87	+4,03	+6,76	+4,77
Fogyasztás	77,6	80,1	83,2	86,7
Növekedés százalékban	-3,05	+3,30	+3,81	+4,17

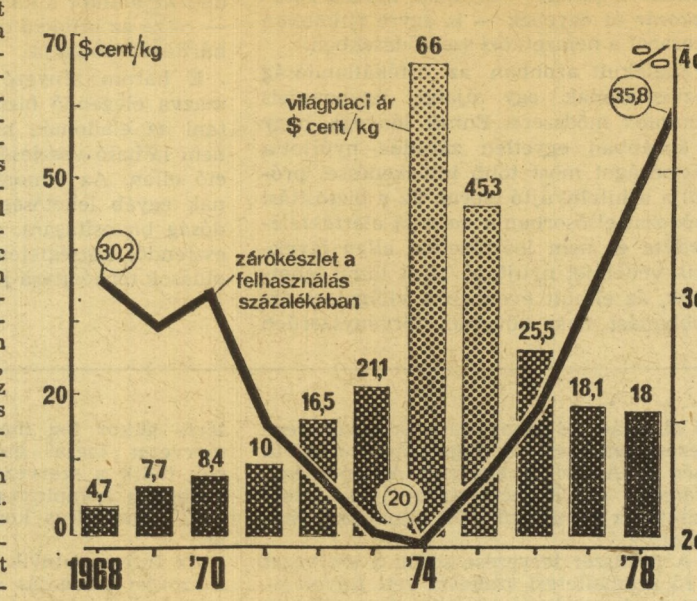
Forrás: F. O. Licht World Sugar Balances 1974/75-1977/78.

A szükségleteket évről évre meghaladó termelés a hetvenes évek közepétől megindította a készletek feltöltődését, és az 1977/78-as idény végére a zárókészletek világviszonylatban már elérték a 31 millió tonnát, így a nemzetközi szabadpiaci forgalomnak több mint kétszeresét tették ki. Ez a mennyiség az éves cukorfogyasztás közel 36 százalékát teszi ki, s így aránya magasabb volt, mint az elmúlt 25 év során bármikor. A hatalmasra duzzadt készletek rendkívül nyomást gyakoroltak a szabadpiaci árakra: ez év júliusára a New York-i jegyzés 1972. augusztusa óta a legalacsonyabb szintre süllyedt. A szabadpiaci ár így az új Nemzetközi Cukor-egyezményben rögzített alsó árhatárnak (11 cent libránként) alig több, mint a felét érte el.

Az elmúlt évek cukorpiaci helyzetének vizsgálatakor érdemes egy pillantást vetni a készletek és a világgiacon árszint alakulása közötti összefüggésre. A cukorpiacot jellemző mutatószám a zárókészlet és a felhasználás hányadosa, ami szoros kapcsolatban áll a szabadpiaci árral, és a cukorpiac helyzetét alapvetően tükröző mutatószámnak tekinthető. A cukorpiac akkor van „normál” helyzetben, ha a zárókészlet az adott évi felhasználás 23-25 százalékát biztosítja, ennél magasabb arány erősen áreszként hatással. Az előzőekben ismertetett igen kedvezőtlen piaci helyzet miatt 1978 eddig el-

velt időszakában nem következett be a január 1-én életbe léptetett új Cukor-egyezmény várva várt árszabályozó hatása, sőt január és július között igen jelentős, mintegy 30 százalékos áresés volt a szabadpiacon. Ebben fontos szerepet játszott, hogy az egyezmény egyelőre nem teljes értékű, mivel az egyik fő árszabályozó eszköze, a készletezési mechanizmus még nem funkcionál. Az USA új cukortörvénye körül huzavona miatt ugyanis már többször el kellett halasztani az egyezmény ratifikációs határidejét, s ezzel egyidejűleg a készletfinanszírozó alapa ismét befizetések megkezdésének időpontját. (Az USA, mint a világ kimagaslóan legnagyobb importőre, fontos szerepet játsza a készletfinanszírozásban.)

A cukor világgiacon árszintje (cent/kg) alakulása és a zárókészlet arányának változása a felhasználás százalékában

Az acéltermelő országoknak néhány év óta gondot okoz a piac telítettség. Gondjaikon más-más módszerrel igyekeznek enyhíteni. A VOEST-ALPINE Gruppe AG például úgy, hogy erőteljesebb marketing-politikát folytat, felkéri azokat az országokat is, amelyekkel eddig „elnyagoltak”. Bizonyára ilyen november végén a VOEST-ALPINE AG vezetősége, tárgyal magyar partnereivel, és sajtókonferencia keretében ismertette üzletpolitikáját, gondolatait, terveit.

„700 millió tonna acélt termelnek évente a világon” — mondta Heribert Apfalter, a VOEST-ALPINE igazgatótanácsának elnöke — „ebből 4 millió tonnát termel Ausztria — valamivel többet, mint Magyarország. Az osztrák vállalat — és az osztrák acéltipar termelése 1973-ban valamelyest növekedett, aztán ismét visszaesett, és ma már ott tart, ahol 1970-ben. Gondjaink egyik oka az, hogy az acéltermelő országok struktúrája módosult. Nyugat-Európában például 20 százalékkal esett a termelés a KGST-országokban pedig 10 százalékkal növe-

A Voest-Alpine üzletpolitikája

Az acélpiacon gondjai

dett az elmúlt években. A harmadik világgiban százalékosan ugyan igen jelentős növekedés tapasztalható a termelésben, de ez volumenben még nem sok; a gond inkább az, hogy a nyersanyagtermelő országok joggal kívánják és igyekeznek elérni azt, hogy nyersanyagait maguk dolgozzák fel.”

Az acélpiacon a nyugat-európai országokban 1975 óta telítettség mondható. Megoldásként a vállalatok arra törekednek, hogy új technológiák alkalmazásával magasabb minőségű követelményeknek tudjanak eleget tenni. A világ acéltiparát erősen érinti, hogy az autóttermelés hogyan alakul, és mennyi acélt használnak fel egy-egy személygépkocsira átlagban. Érdekes statisztikai adat: még néhány évvel ezelőtt egy-egy személyautóhoz csaknem 1000 kg acélt

használtak fel, ma csak 600 kg-ot, és rövidesen (1985-ben) már 400 kg lesz az acélfelhasználás átlag személygépkocsinként, mivel igyekeznek a súlyt csökkenteni és helyettesítő anyagokat használnak fel. A kapacitás-felelő az acélműveknél mintegy 20 százalékos, és ez aligha fog a közeljövőben csökkenni. A piactelítettség és a kedvezőtlen kilátások miatt az acélpiacon árrészesen „rendeztetlen” vált, ezt 1977-78-ban különböző protekcionista módszerekkel próbálták stabilizálni. 1979-re az acélpiacon 1,8 százalékos bővüléssel számolnak. Az acélgyárak egyre inkább folyamodnak a „devezitáció”-nak nevezett politikához — amely nem más, mint az elöregedett, gazdaságtalan berendezések, gyárak megszüntetése. Például a 80 ezer dolgozót foglalkoztató VOEST-ALPINE,

Kilátások rövid- és középtávon

A jelenlegi válságból kivézető út a termelés korlátozása lehetne. A most folyó, 1978/79-es idényben már valószínűleg csökkenni fog a világ cukorgyártása, ez azonban csak részben lesz a tudatos termeléskorlátozás eredménye. Egyes nádcukortermelő országokban (Brazília, Ausztrália, Dél-afrikai Köztársaság) ugyan bejelentették, hogy 1978/79-ben csökkentik a termelést, Európában viszont az alacsony világgiacon árszint ellenére is az idén tovább bővítették a cukoripara vételesterületét. Az elmúlt évinél kedvezőtelenebb időjárás miatt azonban az európai repákcukor-gyártás is feltehetőleg szintén kissé mérséklődni fog.

A világ cukoriparát ugyanakkor az alacsony árak ösztönző hatására várhatóan tovább emelkedik, így 13 év óta első ízben fordulhat elő, hogy a termelés és a fogyasztás ellentétes fejlődést mutat. Teljes egyensúly az éves termelés és felhasználás között azonban a mostani idényben még nem várható.

A legutóbbi előrejelzések ugyanis a termelésben csak enyhé csökkenéssel számolnak: az USA mezőgazdasági minisztériumának becslése szerint a világ cukorgyártása csak 2 százalékkal mérséklődik, és meghaladja a 90 millió tonnát. A kétmillió tonnát alig meghaladó csökkenéssel szemben ugyan a becslések szerint körülbelül 3 millió tonnás fogyasztásnövekedés áll, ezzel együtt is ma már felesleg prognosztizálható a jelenlegi szezonnra. (Egyes szakértők szerint 3 millió tonnás felesleg is elképzelhetőnek látszik.) A nyári hónapokban még — az akkori kedvezőtelenebb időjárási viszonyok és alacsonyabb terméscélszámok miatt — úgy tűnt, hogy 1978/79-ben a cukorpiacot megszűnik a túltermelés. Ezért, valamint más spekulációs elemek miatt (például hírek kínai vásárlásokról, az egyezmény ratifikálásának lehetősége) az árak emelkedni kezdtek a piacon.

A múlt tapasztalatait azt mutatják, hogy amennyiben a világgiacon árszint tartósan a termelési költségek alá süllyed — s az utóbbi időszakban sok ország esetében volt ez érvényes —, akkor a beruházási, fejlesztési tevékenység lassul, így feltételek, hogy a következő években a világ cukortermelésének évi átlagos növekedési üteme csökken.

Egyes szakértői vélemények szerint ennek következményeként a nyolcvanas évek elejére esetleg újabb cukorhiány lehet. (Erre enged következtetni a már említett periodikuság is.) Mivel azonban a hetvenes évek elején a cukorpiacot viszonylag tartós volt a hiány, ma már ennek következtében több nagy importőr erőteljes mértékben törekszik az önellátás növelésére, így az 1974. évihez hasonló kaotikus helyzet és az akkori mértékű áremelkedés kialakulása nem látszik valószínűnek. Ezt a feltételezést erősíti, hogy a repa- és nádcukor-helyettesítők, elsősorban a kukoricán alapuló édesítőszerek termelése a fejlett országokban bármikor erőteljesen bővíthető.

Fülöp Györgyi

Mennyibe kerül a Közös Piac?

A Közös Piac 1978. évi költségvetése 12 milliárd új elszámolási egység (15 milliárd dollár), ami már önmagában is elég nagy összeg; összehasonlításként körülbelül akkora, mint a holland költségvetés. Ennek nagysága megközelíti a 100 milliárd gulden, s a 12 milliárd új elszámolási egység pedig 33 milliárd guldennek felel meg.

Az eurotallér születése

1978-tól kezdődően a Közös Piac költségvetését nem csak új elszámolási egységben fejezik ki, hanem az egység értékét naponta állapítják meg, szemben a korábbi, fix árfolyamú elszámolási egységgel. (A közelmúltban még az 1971-es dollárkursus alapján állapították meg az elszámolási egység és az egyes tagállamok valutája közötti viszonyt.) Amint ez most utólag kézzelfoghatóvá is vált, a fix árfolyamú elszámolási egység a gyakorlatban azt jelentette, hogy az erős valutájú országoknak végül is többet kellett fizetniük a megállapított részarányánál, mint a gyengéknek. Hollandiának például a régi, 1977 előtti elszámolási egység 3,63 guldenbe került, míg az új elszámolási egységért 1978 eleje óta csak 2,75 gulden fizet. Ez az új elszámolási egység egyelőre csak a Közös Piacban belüli belső elszámolási egységként működik, s a tagoknak a Közösséghez való hozzájárulása, avagy a közösségi költségvetésből a tagok számára történő kifizetés még nemzeti valutában történik. A jövőben azonban mindenekelőtt nagyobb szerepet számnak neki, s az „eurotallér”, azaz az európai pénz egyik várományosának tekintik.

Ki mennyit fizessen

Az új elszámolási egység bevezetése következtében megváltozott az egyes tagállamoknak a közösségi hozzájárulásban elfoglalt aránya. Az alábbiakban bemutatjuk az egyes tagoknak mind a régi, mind pedig az új elszámolási egység alapján kiszámított százalékos hozzájárulását az elmúlt év (1977) adatai alapján (százalékban).

Az 1977-es közösségi költségvetéshez történő hozzájárulás aránya, százalékban néhány közös piaci országban

Ország	1977 tény	1978 terv
Belgium	7,5	7,0
Luxemburg	0,1	0,1
Hollandia	11,0	70,4
NSZK	36,0	29,5
Franciaország	20,6	18,0
Olaszország	10,4	13,0
Anglia	12,0	18,2
Törzország	6,4	6,8
Dánia	2,6	3,0

Az utasforgalomról részletesebb statisztikák is készültek, ezek a KGST-országok közötti járatok teljesítményeit hasonlítják össze. Eszerint 1977-ben a legtöbben (316 000 utas) a Berlin-Moszkva útvonalon repültek, ezután a Berlin-Budapest járatot követik, melyet 226 000 utas vett igénybe. Moszkvából Prágába 178 ezren utaztak repülőgéppel egy év alatt, míg a Szófia-Moszkva vonalra 162 ezer utas váltott jegyet. Az egymás közötti személyforgalomra is kiszámították a helykihasználtsági együtességi, ez a bolgár légitársaságnál a legkedvezőbb, csaknem 70 százalékos, de még a harmadik helyen álló NDK vállalat esetében is meghaladja a 65 százalékot.

A légiközlekedés megnövekedett jelentősége magyarázza, hogy a KGST-országok együttműködésében egyre nagyobb figyelem háruul erre a területre. Az integráción belül a legnagyobb polgári repülőgépgyártó iparral a Szovjetunió rendelkezik, itt fejlesztették ki az elmúlt években például a TU-134A, TU-154, IL-62M, IL-76, IL-86 és JAK-42 jelzésű személy- és teherszállító típusokat. (A Szovjetunió kívül könnyűrepülőgépeket Csehszlovákia és Lengyelország gyárt.) A repülőgépek aggregátjainak, meghajtó egységeinek és műszereinek javításáról és karbantartásáról a sokoldalú szakosított egyezmény rendelkezik. A modernebb géppark működtetéséhez szükséges szakembergárda képzéséről is megállapodás, ennek értelmében hozták létre Ujanjovszkban a repülő- és műszaki személyzet, valamint a diszpécserok oktatási központját.

1975-ben hozta létre a KGST XXIX. ülésének a légiközlekedési állandó bizottságát, azóta az e téren megvalósuló együttműködést ez a szerv koordinálja és szervezi. A bizottságban foglalkoztak meg például a polgári légitforgalomban alkalmazandó gépekkel szembeni köve-

Lamoth Magda

A második számoszlop nem csak azt mutatja meg, hogy a tagállamok valójában mekkora arányt vállalnak a közösségi költségvetésben (szemben az eredetileg megállapítottal), hanem a két számoszlop egybevetéséből az is látszik, hogy 1971 és 1977 között a tagállamok valutái milyen mértékben erősödtek, illetve gyengültek. A második számoszlopból kiderül tehát, hogy az erős valutájú országok gyakorlatilag nagyobb terhet viseltek a közösségi költségvetésből az elvileg megállapítottal és fordítva: a gyenge valutájú országok tulajdonképp kisebb mértékben járultak hozzá a közösségi kiadásokhoz. Az új elszámolási egység alapján nyilvánvalóvá lett tehát, hogy az NSZK egy-maga fizeti a költségek 36 százalékát, míg például Anglia alig több, mint 10 százalékát, nem sokkal kevesebbet, mint például a kis Hollandia. Miután az eddig is sejtett, sőt tudott aránytalanságok az új elszámolási egység következtében most már a napnál is világosabbá váltak, ezért 1978-tól újonnan megállapították azokat az arányokat, amelyek szerint az egyes tagállamoknak a közösségi költségvetéshez hozzá kell járulniuk. A fentiekből logikusan következik, hogy az erős valutájú országok (az NSZK és Hollandia elsősorban) arányát csökkentették, s a gyengéket pedig emelték. Az egyes tagországok 1978-ban (az új elszámolási egység alapján számolva) az alábbi arányban járultak hozzá a közösségi költségvetéshez (százalékban):

Hozzájárulási arányok az új elszámolási alapján, százalékban

Ország	1977 tény	1978 terv
Belgium	7,5	7,0
Luxemburg	0,1	0,1
Hollandia	11,0	70,4
NSZK	36,0	29,5
Franciaország	20,6	18,0
Olaszország	10,4	13,0
Anglia	12,0	18,2
Törzország	6,4	6,8
Dánia	2,6	3,0

Az NSZK hozzájárulását tehát például 30 százalék alá szorították, Angliáét pedig 12 százalékra, 18 százalékra emelték stb. A kis Hollandia 10 százalék feletti hozzájárulása még most is magasnak tűnik, itt azonban figyelembe vették azt a

tényt, hogy Hollandia kitűnő fekvésével, következképp nagy tranzitforgalmával sok olyan közös piaci pénzt szed be, amely tulajdonképp másokat illelt.

A kiadások megoszlása

Mire költik az új elszámolási pénzegységben megállapított 12 milliárdnyi, dollárban több, mint 15 milliárdnyi pénzt? A pénz háromnegyedrészre a közösségi mezőgazdaságot szolgálja, a többi pedig megoszlik az egyéb feladatok, témák között.

A mezőgazdasági kiadások azért foglalnak el ilyen nagy arányt, mert tulajdonképp ez az a szektor, amelyet a tagállamok nemzeti kormányai szinte átadtak a közösségnek. Ma a mezőgazdasági termékek 90 százaléka valamilyen közösségi szabályozás alá esik, s gyakorlatilag a mezőgazdasági termékek árképzése, valamint piacra bocsátása Brüsszelből történik.

A mezőgazdaságra fordított közösségi pénz legnagyobb részét, több, mint egy harmadát a tejtermékekre költik, s ezt követik a gabonafélék, majd pedig a cukor.

A mezőgazdasági kiadások termékek szerinti megoszlása, százalékban

Termék	1977 tény	1978 terv
Tejtermékek	36,1	32,3
Gabona (+ rizs)	9,0	16,8
Cukor	8,0	9,3
Marha-élesztő	6,7	6,3
Olajok és zsírok	4,6	4,8
Tojás és szárnyasok	6,3	6,3
Bor	1,4	2,6
Dohány	3,1	2,7

A közösségi kiadások a jövőben növekedni fognak, miután az integráció várható mélyülése következtében több mintegy 100 millió új tagállamot foglalkoztat a mezőgazdaság részesedését e kiadásokban azonban csökkenteni kívánják, s az ipari szektor, az energetika és a szociális kérdések fokozott figyelmet kapnak.

Dr. Sándor Anna

Együttműködés a légiközlekedésben

Javaslatokat dolgoztak ki egyes nagy teljesítményű teherszállító gépek közös üzemeltetésére, a repülőterek felszerelésének korszerűsítésére és automatizálására. Az állandó bizottság 26 repülőteret korszerűsített és egy új légikikötőt létesített javasolta.

A repülőtereket a KGST-országokban az egészségügy és a mezőgazdaság területén is alkalmazkazzák. A repülés segítését nyújtó a térképeszettek, a halászatnak és a környezetvédelemnek is.

A KGST-országok ötéves tervai előirányozták a polgári légiközlekedés további fejlesztését. Bulgáriában elsősorban a nemzetközi utas és tehertforgalmat kívánják növelni. Tervebe vették Szófia közepén új repülőtér létesítését is. Az NDK-ban a Schönefeld-Berlin repülőtér fokozatos fejlesztését kerüli napirendre. Kuba gépparkját IL-62-es típusok kávéja kiegészíteni és felújítani. Mongóliában az ulan-batori repülőtér megnagyobbítását tervezik. Románia a légiközlekedés gépparkjának korszerűsítését kívüli terbe vette az otopeni és a Kogalniceanu repülőterek korszerűsítését. A Szovjetunióban a hosszabb útvonalakon fokozatosan alkalmazkazzák a TU-134-es típusú, megkezdődött a 350 személy befogadóképességű IL-86-os üzembe helyezésre a nemzetközi járatokon az IL-76-os turboreaktoros gép forgalomba helyezésére. Csehszlovákiában is terbe vették a fontosabb repülőterek rekonstrukcióját és a föld irányítás modernizálását. Magyarországon folyamatban van a Ferihegyi repülőtér komplex rekonstrukciója. A polgári légiközlekedés távlati fejlesztését a KGST-tagországok célprogramjai határozzák meg.

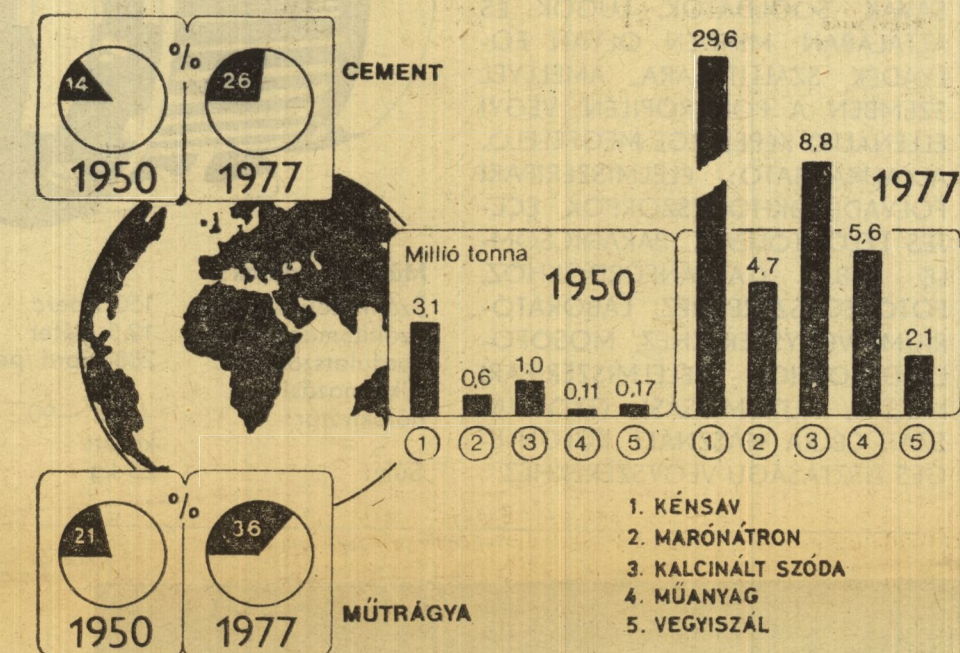
G. Gy.—Sz. P.

PERISZKÓP

A KGST-országok részesedése a világ cement- és vegyipari termelésében

A KGST-országok az elmúlt évtizedekben nemzeti jövedelmük 25-30 százalékát felhalmozásra, mindenekelőtt beruházásokra fordították. A beruházásokban viszont kezdettől fogva magas az építési hányad. Ebben a hatvanas-hetvenes évek nagymértékű lakásépítkezése is szerepet játszott. (1971-1975-ben a KGST-országokban kb. 15 millió lakás épült.) A nagyvolumenű és folyamatosan növekvő építési szükségletek erőteljesen hatottak a legfontosabb építőanyag, a cementgyártás fejlesztésére. A KGST-országok 1950-ben a világ 134 millió tonnás cementtermeléséből 14 százalékkal — 19 millió tonnával — részesedtek. Miközben a cementgyártás világgiacon mintegy hatszorosára — 1977-ig 763 millió tonnára — nőtt, a KGST-országokban a cementtermelés megtízszereződött. A szocialista gazdasági közösség országai 1977-ben 196 millió tonna cementet gyártottak, részesedtek a világ 763 millió tonnás termelésében 26 százalékra emelkedtek.

Az elmúlt évtizedekben a világ 1 lakosára jutó cementtermelés 160 kg volt. A különböző országok között a legmagasabb cementtermelési fejadatok a KGST-országoké: 1977-ben a szocialista gazdasági közösségben 520 kg volt az 1 lakosra jutó cementtermelés. Ennél minimális mértékben alacsonyabb — 518 kg — az Európai Gazdasági Közösség egy lakosra jutó cementtermelése. A legfejlettebb tőkésországok közül Japánban 609, az USA-ban kb. 300, Svédországban 340, Svájcban 816 kg a cementgyártás fejadatok. A KGST-országok közül az NDK 1 lakosra jutó cementtermelése a legmagasabb, eléri a 700 kg-ot.

A világ cementgyártásának országok és országsoportok közötti megoszlása más vonatkozásban is módosult. A KGST-országokhoz hasonlóan a fejlődő országok is gyors ütemben fejlesztették ezt az iparágat, s termelésük az 1950. évi 14 millió tonnáról 1977-re 155 millió tonnára emelkedett, részesedtek a világ cement termelésében 4 százalékról 20 százalékra. Az európai és a tengerentúli fejlett tőkésországok — Japán kivételével — a cementipart a világgiacon kisebb mértékben fejlesztették, s így részesedtek a termelésben csökkent. Az Európai Gazdasági Közösség 29 százalékról 17 százalékra, az USA részesedése 29 százalékról nem egészen 10 százalékra.)

A KGST-országok 1950-ben a világ ipari termelésének 17,8 százalékát állították elő. Az ipari termelés számos ágazatában részesedtek ennél magasabb, sok iparágban viszont alacsonyabb volt. Ez utóbbiak sorába tartozik a vegyipar is. A közösségi Gazdasági Segítség Tanácsának megalkotásának a fejlett tőkés országokban már erőteljes mértékben ültött a gazdaság kemizálása, a műanyagok, a mű- és vegyiszálak gyártása. 1950-ben a KGST-országok együttes műanyag- és műgyanta termelése alig haladta meg a 100 000 tonnát — ebből 65 000 tonnát a Szovjetunió, 38 000 tonnát az NDK gyártott — vegyiszálakból pedig összesen 174 200 tonnát állítottak elő. Ezekben a termékekben részesedtek a világtermelésben 7,2, illetve 10,3 százalék volt. A vegyiparban csak a műtrágyagyártás volt relatív értelemben fejlett: 1950-ben a KGST-országok — hatványban számolva — 3,1 millió tonna műtrágyát termeltek, amely az akkori világgiacon 21 százaléka volt. (A 3,1 millió tonna műtrágya felét az NDK-ban, 1,2 millió tonnát a Szovjetunióban gyártották, a többi KGST-ország műtrágyagyártása jelentéktelen volt.) 1950-ben a KGST-országok közül csak az NDK vegyipara tartozott az iparág fejlettségének akkori élvonalába.

Az elmúlt évtizedekben a vegyipar fejlődésének üteme valamennyi tagállamban meghaladta az ipari termelés növekedésének átlagát, folyamatosan emelkedett a vegyipar részesedése a teljes ipari termelésben. 1950-ben a KGST-országok részesedése a világ vegyipar-termelésében 10 százalék körüli volt, 1960-ban már 18, 1977-ben pedig mintegy 30 százalék. A szocialista gazdasági közösség országai 1977-ben kb. 70 milliárd rubel értékű vegyiparterméket állítottak elő.

Az alapvető vegyipari termékek előállítására 1950-1977 időszakában megtízszereződött. A kénsav-termelés 3,1 millió tonnáról 29,6 millió tonnára, a maronátrón-termelés 0,6 millió tonnáról 4,7 millió tonnára, a kalcinált szódagyártás 1 millió tonnáról 8,8 millió tonnára, a kőolajtermelés 1 millió tonnáról 12,2 millió tonnára, a műanyag-termelés 0,3 millió tonnáról 35,3 millió tonnára emelkedett. A kénsavtermelésben a KGST-országok részesedése megközelíti a 30 százalékot, a műtrágyagyártásban pedig jóval meghaladja. (1977-ben 36 százalék volt.)

Számottevő vegyiszál- és műanyaggyártással 1950-ben csak az NDK és részben a Szovjetunió rendelkezett. A modern vegyiparnak ezeket az ágazatát minden tagországban létrehozták, gyors ütemben fejlesztették. 1950-1977 időszakában a tagországok együttes műanyag- és szintetikus gyanta termelése 110 400 tonnáról 5,6 millió tonnára, a vegyiszál termelés pedig 174 200 tonnáról 2,1 millió tonnára emelkedett. E termelési ágazatok nagy mértékű fejlesztése ellenére a KGST-országok részesedése a világtermelésben még mindig alacsony, a műanyagok gyártásában kb. 12 százalék, a vegyiszál-termelésben pedig 13 százalék. (Néhány fejlett tőkésország termelése külön-külön is meghaladja a KGST-országok együttes műanyagtermelését.)

A szocialista gazdasági közösség a világ vegyiparának ezeket a legfontosabb ágazatát a tagországok közötti termelési és kereskedelmi iránti kereslet és szükséglet kielégítésében a tagországok közötti termelési és kereskedelmi együttműködésben kívüli fontos szerepe van a kívülről — a fejlett tőkésországokból — származó importnak.

(G.)

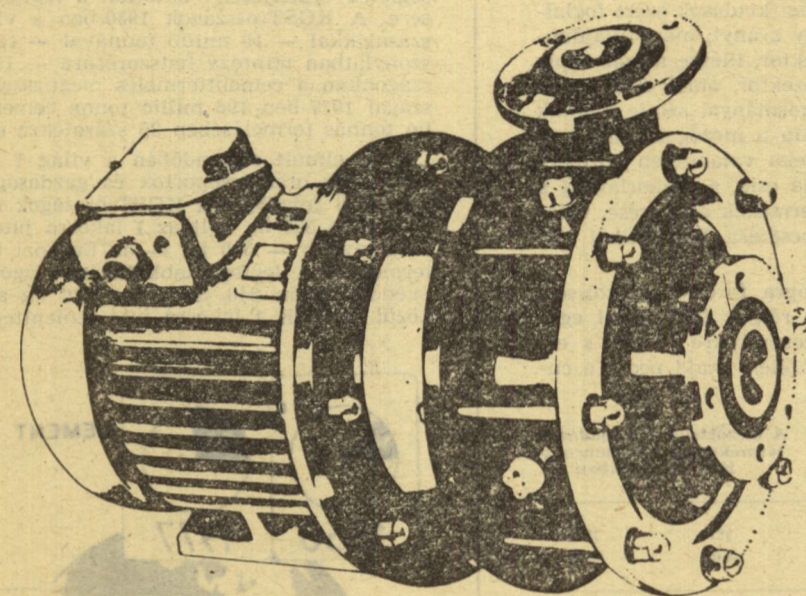
RAKTÁRRÓL MOST AZONNAL KAPHATÓ

A METALLOGLOBUS Fémipari és Termelőeszköz-kereskedelmi Vállalatnál a

K-1-ES TÍPUSÚ MŰANYAGSZIVATTYÚ,

AMELY AZ AZONOS TELJESÍTMÉNYŰ GYÁRTMÁNYOKHOZ VISZONYITVA KISEBB ÉS KONNYEBB, EZERT VÁLT ROVID IDŐ ALATT KERESETTÉ A FELHASZNÁLÓK KÖRÉBEN.

ALKALMAS SZERVETLEN ÉS SZERVES SAVAK, SÓOLDATOK, LÚGOK ÉS ÁLTALÁBAN MINDEN OLYAN FOLYADÉK SZÁLLÍTÁSÁRA, AMELLYEL SZEMBEN A POLIPROPILÉN VEGYI ELLENÁLLÓ KÉPESSÉGE MEGFELELŐ. ALKALMAZHATÓ: ÉLELMISZERIPARI FOLYADÉKOKHOZ (SZORPOK, ECETES FELONTÓLEVEK, PARADICSOM-LÉ STB.), GALVANFÜRDŐKHOZ, FOTÓVEGYSZEREKHEZ, LABORATÓRIUMI VEGYSZEREKHEZ, MOSÓFOLYADÉKOKHOZ (ÉLELMISZERIPARI MOSÁS, AUTÓMOSÁS), GYÓGYÁSZATI CÉLRA HASZNÁLT KÜLÖNLEGES TISZTASÁGÚ VEGYSZEREKHEZ.

Műszaki adatok:
 Szállítóteljesítmény: 150 l/perc
 Szállítómagasság: 12,5 méter
 Fordulatszám: 2880 ford./perc
 Alkalmazási hőfokhatár: +10° -90° C között
 Súly: 26 kg

Megrendelés, ügyintézés:

Fémipari és Termelőeszköz-kereskedelmi Vállalat
MŰANYAGFORGALMI OSZTÁLYAN
 Budapest X., Sírkert u. 2.
 Telefon: 271-099, 189-es mellék.
 Vevőszolgálat: 401-321.

A K-1-es típusú műanyagszivattyú a Pest megyei Műanyagipari Vállalat új terméke, amelyre a gyártó egy éves jótállást biztosít.

Tanácskozás az MKT-ban

A hatékonyság mérése a nemzetközi cserénél

A Magyar Közgazdasági Társaság öt szakosztálya (Külgazdasági, Matematikai-Külgazdasági, Nép-gazdaságtervezési, Pénzügyi és Statisztikai), valamint a Társaság Nógrád megyei Szervezete a közelmúltban Salgótarjánban szakértői konferenciát rendezett. A konferencia célja az volt, hogy a gazdaság különböző területein dolgozó gyakorlati szakemberek és kutatók közösen tekintsék át a nemzetközi cserével kapcsolatos hatékonyságmérés eddigi eredményeit és vizuálisan meg a módszertani továbbfejlesztés és a gazdaságpolitikai döntéshozók számára készítsék a javaslatokat.

Az értékelés nehézségei

A sokoldalú megközelítést és az élelket vitát eleve garantálta az öt szakosztály sajátos témakörének megfelelő öt vitaindító előadás és az ezt követő hét konferencián. A vitába a konferencia majdnem valamennyi résztvevője bekapcsolódott.

A résztvevők megegyeztek abban, hogy a nemzetközi cserében való részvételünk hatékonyságának megítélését és ennek összetevőit, az export valamint az import helyettesítés gazdaságosságát, a vállalatok és végső soron a népgazdaság külső piaci alkalmazkodóképességének értékelését megnehezíti a jelenlegi árfolyam- és szabályozórendszer problémái. A közeljövő gazdaságselemező munkái fontos feladata a termelés és az export-hatékonyság vizsgálata mellett az import-hatékonyság elemzése is. Az import-gazdaságosság megítélésének jelentős szerepe van, de a már meglévő eszközök alkalmazása is segítheti a gazdasági döntések jobb megalapozását.

Milyen szinten?

Élelket vitát váltott ki az a kérdés, hogy a hatékonyságot milyen aggregátsági szinten a legcélszerűbb mérni. A jelenlegi ár- és szabályozórendszer miatt a vállalati és a népgazdasági szemléletű hatékonyságszámítás nem azonos módon orientál. A mérést nehezíti, hogy a halmozott importtal szemben kiszámíthatóság miatt vállalati szinten bruttó felépítésű mutatókat, míg népgazdasági szinten nettó mutatókat számítanak, vagy kelle-nek számítani. Különösen a népgazdasági szintű mutatók számítása jelent problémát; ezeket ma sok esetben vállalati, vagy ágazati szintű mutatókkal helyettesítik.

Jelentős vita alakult ki abban a kérdésben, hogy a termékszintű mutatókban mit tekintsenek ráfordításnak (belföldi ár, önköltség, szájkeltet önköltség), ezeket milyen mértékben torzítják a jelenlegi árárányok, és hogy egyáltalán lehet-e egységes mutatókat használni, vagy kü-

lönböző okok miatt (termelési szerkezet, fejlesztési stádium, stb.) differenciált mutatókra lenne szükség. A jelenlegi árak kevésbé alkalmasak az aggregálásra és a nettó típusú mutatók sem mentesek a torzításoktól. Ilyen megfontolásból kiindulva egyes szakértők szerint népgazdasági szemléletű termékszintű hatékonysági mutatók számítására is szükség van, mert ezen keresztül az ár- és szabályozórendszer foghatóságainak egy része kiszűrhető. A termékszintű mérés azonban nagyon munkaigényes és csak a legfontosabb termékek esetében megoldható. A kedvezőbb megoldáshoz az ár- és szabályozórendszer megváltoztatásával, orientációs szerepének javításával lehet eljutni, ebben az esetben a vállalati szemléletű mutatók is alkalmasak a tevékenységek tényleges hatékonyságának megítélésére és a vállalati döntések megalapozására. Erre azért is szükség lenne, mert a gyártmányválasztékkal kapcsolatos döntések többsége a vállalatok kezében van.

Nettó vagy bruttó

A gyakorlatban hatékonyság mérése alkalmazott különböző típusú mutatók közül a konferencián is vitát váltott ki a nettó, illetve a bruttó típusú mutatók elősége. Egyes szakértők a külföldi ár/belföldi ár mutatót a hatékonyság megítélésére is alkalmasnak tartották, míg mások azt hangsúlyozták, hogy ez a közgazdasági tartalmánál fogva nem hatékonysági mutató. A külföldi ár/belföldi ár mutató nem a hatékonyságról tájékoztat, ez azonban nem zárja ki azt, hogy a vállalati döntéshozók számára fontos szerepet játszó. Az ár/ár mutató jól orientálhatja a vállalatot az értékesítési piaci közötti választásban, feltételezve, hogy a belföldi ár is valóságos értékvizonyokat fejez ki.

Élelket vitát váltott ki az egyik előadóknak az a megjegyzése, hogy a külkereskedelmi vállalatoknak nem szükséges ismerniük az általuk eladott termékek termelési háttérét, ráfordítási költségeit, csupán a külpiacon elérhető árak növekedésére kell törekedniük. Vitathatatlan, hogy az exportgazdaságosságának jelentős tartaléka a külső piaci ármunka javítása, ennek azonban egyik feltétele a termékek relatív hatékonysága ismeretén alapuló szelekciós tevékenység. Tehát az értékesítő külkereskedelmi vállalatoknak tisztában kell lenniük az általuk kínált termékválaszték termelési háttérével.

A konferencián sok értékes, továbbgondolásra serkentő ötlet, javaslat hangzott el, amelyeket jól értékelhetünk a hatékonyság vizsgálata, az ár, az árfolyam és a gazdasági szabályozórendszer javításán munkálkodó szakértők.

I. — O.

Az értékállandóság a külgazdasági kapcsolatokban

A külgazdaság és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok struktúrával változásának egyik alapvető vonása a késztermékek — ezen belül a gépek és berendezések — arányának növekedése a világkereskedelemben. Ezek exportjával szűkebb körben növekszik az az összeg, amely rendszerint részletekben térül meg az exportörnek, vagyis az eladáshoz hitel is társul. A világkereskedelemben végbement minőségi változások módosították a hitelezés tartalmát és gyakran formáját is. A változások között lényeges helyet foglal el az a törekvés és mód, ahogyan az exportörök, illetve hitelnyújtók igyekeznek megővni hitelek értékét, biztosítani azt, hogy a vevő által részletekben fizetett összeg ne képviseljen kisebb értéket, mint az üzlet megkötésekor a hitelnyújtás összege.

Az aranyzáradék már nem biztonságos

A hetvenes évek elejétől megfigyelhető — a nemzetközi pénzügyi és hitelkapcsolatokban végbement — változások jelentősét felváltották az értékállandóság biztosításának módszereit. A nemzetközi kereskedelemben kialakult szokásoknak megfelelően, a magyar külkereskedelmi vállalatok által leggyakrabban használt értékállandóság-biztosítási módozat az úgynevezett aranyzáradék szerződésbe foglalása volt. Ennek során az adós szerződésileg vállalja, hogy a visszafizetések összege olyan mértékben és irányban változik, ahogyan a szerződés pénzneme annak eredeti aránytartalmához képest.

Ez a záradék biztonságot jelentett a leértékelésekkel szemben. 1970-71 után azonban gyakorlatilag alkalmazhatatlanná vált a dollár aranyra való bevált-hatósága eltérésének és leértékelésének, valamint a mozgó árfolyamokon nyugvó nemzetközi pénzügyi rendszer kialakulásának következtében. Ennek ellenére 1976-ban is létrejöttek — magyar vállalat által kötött — nemzetközi szerződések, amelyekben az aranyzáradék még szerepelt, illetve az Állami Biztosító, az aranyzáradék szerződésbe foglalása után biztosítási díjengedményt adott. Ennek azonban már nincs gyakorlati jelentősége. A többi, korábban kialakult értékállandóság-biztosítási módozat — olyanok, mint a valutatosár és egyéb — is egyre ritkábban szerepel a nemzetközi szerződésekben.

Kialakult azonban az értékállandóság biztosításának egy újabb, úgynevezett komplex módozere. Ennek lényege, hogy a korábban egyetlen záradék nyújtotta biztonságot most több intézkedéssel próbálja a hitelnyújtó elérni. Ez a biztosítási módozat elsősorban a valuták elérhetetlenségére és más leértékelése ellen igyekezik védelmet nyújtani. Mint tanulmányunk, az elmúlt években a világgazdasági árröppentést nem követték törvényszerűen

a valuták le-, illetve felértékelései. Az árröppentés, más oldalról megvilágítva nem más, mint a valuták párhuzamos elértéktelenedése. Hiába javult például a nyugatnémet márka, vagy a svájci frank a nyújtott konvertibilis valutához képest, a nemzetközi árváltozások fő tendenciái ezekben a valutákban is kifejeződtek, azaz az árak az ilyen valutákban kifejezve is emelkedtek.

Csúszóár-klauzula

Igy behát a hitelező „ellenfele” nem a leértékelés, hanem az infláció, amely elmentésben a korábbiakkal most már nemzetközi méretekben jelenkezik. A régebben is használt biztosítási módozatok közül egyet ma is előszeretettel használnak az eladók, illetve a hitelezők. Ez az úgynevezett csúszóár-klauzula. Ezt olyan üzleti szerződésben használják, amikor a szerződésben szereplő ár előállításáig hosszabb időt — gyakran 1-2 évet — vesz igénybe. Az árú végleges ára, a legyártás időszakában alakul ki, attól függően, hogyan alakultak a nyersanyagárak és a bérköltségek a gyártási periódusban.

Amennyiben a gép, berendezés, illetve egyéb árú eladása hitelben történik — és ez feltételezhető a hosszú gyártási idő alapján — úgy a szállítás és végbement fizetés közötti időszak inflációs hatásai ellen is védelmi akaratja magát a hitelező. Ennek, a jelen körülmények között legalkalmasabbnak látszó módozere, a várható inflációs veszteség egy részének az árba való beépítése. A teljes inflációs veszteséget a hitelezés időszakára vetítve szinte lehetetlen beépíteni az árú árába.

Ár és kamat

Ilyen megfontolásból az inflációs veszteségeknek csak egy része kerül bele az árú árába. Másik része az éves kamat szintjét emeli meg. Így, ha nem is a teljes inflációs veszteség, de annak jelentős hányada megtérül. Már az úgynevezett aranydeviza standard létrejötténél is, illetve a Bretton-Woods-i pénzrendszerben a kamat kisebb hányada az előre nem látható pénzügyi veszteségek fedezetéül szolgált. Ez a hetvenes években teljességet ki, amikor a kamat egy — nem is kis — része az infláció okozta veszteségek elhárítását szolgálja.

E három tényező megfelelően alkalmazva elegendő biztonságot képes nyújtani az eladónak, hitelezőnek az előre nem látható veszteségek, illetve az infláció ellen. Az elmondottakon kívül vannak egyéb lehetőségek is az értékállandóság biztosítására, de az elmúlt néhány esztendő főképpentelelő az említett megoldások térhódítása jellemző.

Dr. Nyíri Iván

di állomása és Mongólia csak vevőberendezést telepített. A tagországokon kívül még az Amerikai Egyesült Államok két, Kanada és Franciaország 1-1 inter-szputnyik rendszerű földi állomással rendelkezik.

A rendszer tervezése során a szervezet 3 fő üzemeltetési szakaszt vett figyelembe: 1. A rendszer kísérleti üzemeltetése a Szovjetunió által díjtalanul, a szervezet rendelkezésére bocsátott műhold távközlési csatornákat felhasználásával, 2. a szervezet tagjainak tulajdonát képező távközlési műholdakon bérlet csatornákon történő üzemeltetés, 3. kereskedelmi jellegű üzem a szervezet tulajdonában lévő vagy általa a szervezet tagjaitól bérlet kozmikus komplexum felhasználásával.

A rendszer jelenleg a második szakaszban van, a harmadik szakaszra való át-

térés akkor fog megtörténni, amikor a szervezet tagjai gazdaságilag célszerűnek ítélik a szervezet tulajdonát képező kozmikus komplexum létrehozását, vagy önálló kozmikus komplexum bérbevétele.

Az Interszputnyik rendszer fejlesztését a szovjet igazgatás szakaszta feladatok: a nagybővítésű geostacionárius műholdak alkalmazása, a földi állomások minőségének és rendszertechnikájának javítása, módosítása. E javaslat szerint a legtöbb állomás Nyugat-Európába irányuló tranzitforgalmat bonyolítja le, és a tagországok saját műsorirányítást mikróhullámú láncon elégítenek ki.

A szovjet igazgatás által kidolgozott javaslatok egy részét már az 1939-as moszkvai olimpiai játékok idejére meg lehet valósítani.

Bérbe vennénk
 BUDAPEST BELTERULETÉN KB. 300 m² ALAPTERULETŰ
irodának alkalmas helyiséget

„MOBIL” Jármb.
 és Alkatrészek Kereskedelmi Vállalat.
 Az ajánlatokat írásban kérjük a vállalat címére: Budapest VI., Lovag u. 10. Beruházási Osztály, vagy telefonon: 124-745, Mucsi József műszaki ellenőr.

Értesítjük t. közületi vevőinket, hogy megrendelés alapján

MOST RAKTÁRRÓL AZONNAL SZÁLLITUNK OPTIMA M 20 TÍPUSÚ MECHANIKUS IRÓGÉPEKET

ciirilbetűvel,
 32 cm-es kocsimérettel.
 Ára: 4010 Ft

OPTIMA M 20 TÍPUSÚ MECHANIKUS IRÓGÉPEKET

magyar klaviatúrával
 67 cm-es kocsimérettel.
 Ára: 5800 Ft.

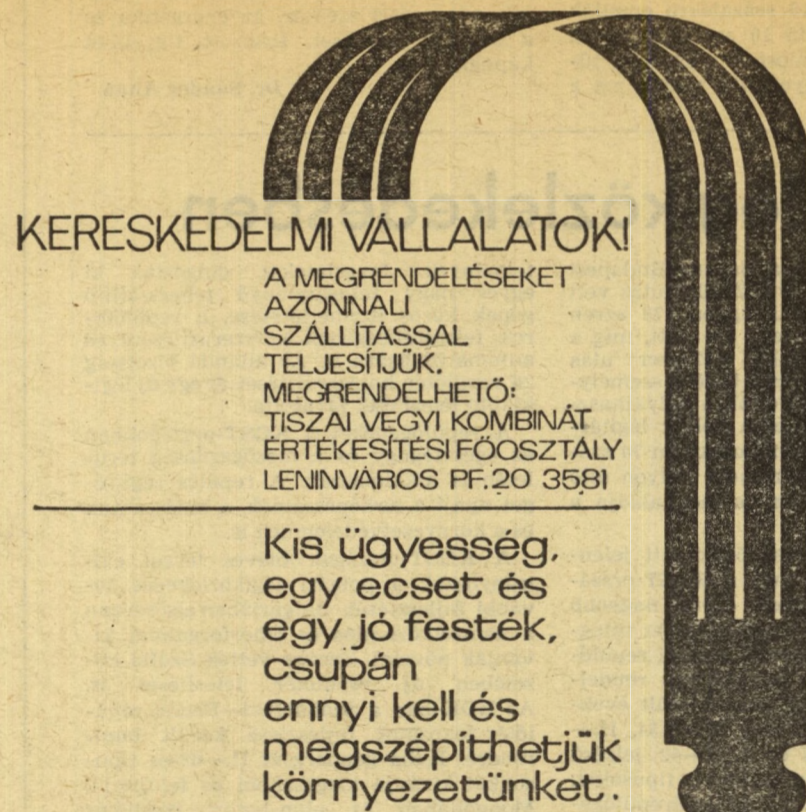
HUNOR 129 TÍPUSÚ HÖNYOMTATOS, ELEKTRONIKUS ASZTALI SZÁMOLÓGÉPEKET

(1 memória regiszterrel).
 Ára: 19 000 Ft.

Részletes tájékoztatás és megrendelés-felvétel:

IRODAGÉPTECHNIKA VÁLLALAT

KERESKEDELMI FŐOSZTÁLY
 Budapest V., Bécsi u. 8.
 Levélcím: Budapest, postafiók 314. 1369.
 Telefon: 184-899 és 173-935.
 Telek: 22-4381.

KERESKEDELMI VÁLLALATOKI

A MEGRENDELÉSEKET AZONNALI SZÁLLÍTÁSSAL TELJESÍTÜNK. MEGRENDELHETŐ: TISZAI VEGYI KOMBINÁT ÉRTEKESÍTÉSI FŐOSZTÁLY LENINVÁROS PF.20 3581

Kis ügyesség, egy ecset és egy jó festék, csupán ennyi kell és megszépíthetjük környezetünket.

KISKERESKERESKEDELMI ÁRUSÍTÁS A SZAKÜZLETEKBEN ÉS A TVK MINTABOLTOKBAN

TISZAMATT
 ALAPOZÓ
TISZALUX
 FEDŐZOMANC
Olajfesték

Az ötödik kontinens gondjai

Csak árnyalati javulást hozott az 1977-es esztendő az „ötödik kontinens”, Ausztrália megraggyant gazdaságának, annak ellenére, hogy az 1975. végén hatallomra került liberális-párti Fraser-kormány igen sokat várt a tavalyi évtől. Ha gazdaságilag nem nyújt be beruházási kedvezményeket, adóengedélyeket, és nem tesz refluációs gazdaságpolitikai lépéseket a hazai kereslet növelése érdekében — hangoztatják cabnerai üzleti körökben.

Az 1977-78. évi költségvetés a közkiadásokat 10,3 százalékkal kívánja növelni, a fizetési mérleg hiányát pedig az előző évi 2,7 milliárdról 2,2 milliárd ausztrál dollárra akarja csökkenteni. E célkitűzések megvalósulásának egyik legfontosabb feltétele a kormány által megvalósított 10,3 százalékos gazdasági növekedés 1978-ban. (Érdekes megjegyezni, hogy néhány gazdaságtudató intézet az ausztrál GNP éves növekedését csak 2,3 százalékra becsüli.)

Az el-ő számú partner: Japán

Az oly nagyon várt gazdasági fellendülés Ausztrália esetében szoros kapcsolatban van a külkereskedelmének alakulásával. Az elmúlt öt év során átrendeződtek az erővonalak az ausztrál külkereskedelmi kapcsolatokban. Nagy-Britannia közös-piaci tagságával a Commonwealth-preferenciák fokozatosan leépültek, s ennek következtében a volt anyaország jelentősége jócskán csökkent az ausztrál külkereskedelemben. (A mezőgazdasági kivétel például 80 százalékkal esett vissza a szigetország irányába néhány esztendő alatt.) Szovjetunió a Közös Piac viszszerzése is az ausztrál kivételben. A főleg mezőgazdasági termékekért exportáló Ausztrália exportjelmű az EKG aránya néhány év alatt 20,3-ról 14,8 százalékra csökkent. Mind az export-, mind pedig az importpiacra az ázsiai országok, elsősorban Japán tett szert vezető pozíciókra az ausztrál külkereskedelemben. Az előrejelzések szerint Japán részesedése az ausztrál külkereskedelemben a jövőben tovább növekszik majd, ugyanakkor a kontinens-ország vezetése igyekszik mindent elkövetni a közös-piaci kapcsolatok erősítése érdekében.

Nemrégiben külön minisztert neveztek ki az EKG-val folytatandó megbeszélésekre, bár lényeges áttörésre nem számítanak a diszkriminatív közös-piaci mezőgazdasági politika miatt. Annál nagyobb sikert hozhat viszont az „urániumfegyver”.

Zöld út az uránbányászatnak
A jelenleg ismert uránkészletek 28 százalékkal — 430 ezer tonna — a tőkés világban Ausztrália rendelkezik. Öt évvel ezelőtől az akkori kormányzat környezetvédelmi okokra hivatkozva leállította az urán bányászatát és kivételével Korábban Nyugat-Európa egyik legfontosabb urán szállítója Ausztrália volt. Időközben kontinensünk nyugati felén is — viszonylag gyorsított ütemben —

megkezdődött az atomerőmű-program megvalósítása. A Közös Piac uránkészletének több mint 80 százalékát importból fedezi, számára tehát egyáltalában nem közömbös a „törzr-országokkal” — különösen Ausztráliával — kapcsolatok megerősítése. Az ausztrál parlament tavaly zöld utat adott az uránbányászatnak, valamint az exportnak, ugyanis egy bizottsági felmérés szerint a kitermelés „módon már a bizottsági vizsgálat idején megindult a kormány részéről az úgynevezett urániumdiplomáciai tevékenység. A miniszterelnök számos — elsősorban nyugat-európai — nukleáris energiapolitikával (és atomerőművel) rendelkező tőkés államot kerestet fel az elmúlt évben, s gazdasági, kereskedelmi kedvezmények fejében felajánlotta a folyamatos uránellátást. Az akkor megkezdett tárgyalások szakértői szinten most is folynak, s valószínű, hogy Ausztrália ismét elfoglalja a helyét a jelentős uránexportőrök között. Ma megkérdés, hogy a nukleáris fűtőanyag exportjártit milyen engedményeket sikerül majd kicsikarni a partnerektől. (Az újabb „uránkorszakra” való felkészülést jól jellemzi, hogy a kormány egy állami kézben levő — évi ezer tonna kapacitású — uránudító üzem építését tervezi. A dúsított urán világszerte is urániumtöbblete az uránércnek.)

Lehangoló előrejelzés
Kétségtelen, hogy Ausztrália hatalmas nyersanyagkincsei óriási lehetőségeket kínálnak. A 13 millió fős ország azonban nem rendelkezik elégséges tőkével, ugyanakkor a kitermelőipart nem akarja döntően külföldi kézbe adni. Valószínű, hogy az elővetekző esztendőben a kitermelőipar sorsának alakulása meghatározója lesz az ausztrál gazdasági életnek, hogy természetesen nem függetlenül magától a tőkés világ gazdasági történéseitől. Szerkezeti változások továbbra sem várhatók az ausztrál gazdaságban, az ország fő gazdasági ágazata a mezőgazdaság és a kitermelőipar marad. A konjunktúrális helyzet alakulásában továbbra is fontos szerepet játszik majd az ausztrál dollár árfolyamának alakulása, valamint a szállszervezetek és a kormány közötti állandó harc kimenetele.

A 60-as években még egyenletes fellendülést és komoly kilátásokat ígő ausztrál gazdaság manapság jelentős gondokkal küszködik. Évek óta nem sikerül olyan gazdaságpolitikai kidolgozást, amely megfeleljen az ország adottságainak, illetve jelentősen mérsékelni tudná a tőkés recesszió hatásait. Az előrejelzések szerint 1978. sem ígérkezik a fordulat évenek az ausztrál gazdaságban, sőt a kilátások — a londoni Financial Times szavaival élve — igen csak lehangolók. G. Gy. — Sz. P.

Az infláció ellen

Míg a korábbi munkáspárti kabinet fő feladatának a munkanélküliség csökkentését és az állami szektor erősítését tartotta, Fraserék legfőbb célja az infláció megfékezése — akár a foglalkoztatottak számának csökkenése révén is. 1977-ben az infláció 13 százalékos volt, nem sikerült tehát az áremelkedést a tervezett 10 százalék alá csökkenteni. A bruttó társadalmi érték növekedése ugyancsak elmaradt a korábban beharangozottól, 4 százalékkal helyett, nem végsőleges adatok szerint 1,5-2 százalék között alakult. A munkaképes lakosság több mint 5 százaléka állástalan, s az igen csak szokatlanul jelenség Ausztráliában, ahol a 70-es évek elejéig egyáltalában nem voltak foglalkoztatási gondok, sőt a krónikus munkaerőhiány viszonylag liberális bevándorlási politikát tett lehetővé.

A hetvenes évek elejétől kezdve a külföldi tőke igen nagy mértékben áramlott be az országba, mindenekelőtt a kitermelő iparba, hiszen a hatalmas nyersanyaglelőhelyek jelentős profitot biztosítottak. 1972-ben a kormány korlátozta a külföldi tőke beáramlását a nyersanyagszektorba, s inkább a „hazaiflatlan” ausztrál tőkét ösztönözte a beruházásokra. Bár a kitermelő ágazat manapság sem panaszoktól potenciálisan tőkehiány miatt, furcsa helyzet állott elő az elmúlt évben: a hazai tőke továbbra is húzóerője a befektetéstől, ugyanakkor

A KGST 1977-ben
A jelenlegi öt éves terv-időszak első két évében a KGST országokban 11 százalékkal nőtt a nemzeti jövedelem. Ez megbízható alapul szolgál az életszínvonal további növeléséhez. 1977-ben Bulgáriában a reáljövedelmek 4,5, Magyarországon 4-4,5, Mongóliában 5,2 százalékkal növekedtek. A Szovjetunióban ez a mutató a X. öt éves terv első két évében 7 százalékos volt. Az elmúlt év első kilenc hónapjának eredményei szerint Lengyelországban 8,5, Romániában 3,9, Csehszlovákiában 4,2 százalékkal nőtt a havi átlagjövedelem. A KGST országok változatlanul legdinamikusabban fejlődő gazdasági ága az ipar. 1977-ben az ipari termelés Bulgáriában 7,3 százalékkal, Magyarországon 7, a Szovjetunióban 5,8 százalékkal növekedett. A tavalyi háromnegyed évi adatok szerint az NDK-ban 5,5, Mongóliában 4, Lengyelországban 9, Romániában 11, Csehszlovákiában 5,9 százalékkal nőtt a bruttó ipari termelés.

Különösen gyors ütemben fejlődtek a műszaki haladást meghatározó iparágak: a gépgyártás, a műszeripar, az elektrotechnika, vegy- és kőolajipar, valamint az automatizálás. Az ipari termelés növekedése jelentős részben a munka termelékenységére, a munkatermelékenységére köszönhető. A Szovjetunióban ez a mutató 1970-77-ben 7,4 százalékkal nőtt, ez biztosította az ipari termelés össznovekedésének háromnegyed részét. 1977 első 9 hónapjában Magyarországon 7,5, az NDK-ban 5, Lengyelországban 9, Romániában 7,8, Csehszlovákiában 5,2 százalékkal nőtt a munka termelékenysége.

Dollárárfolyam
Amerikai pénzügyi körökben üdítővérték a kormány elhatározását, hogy végre lépéseket tesz a dollárárfolyam rohamos esikétségének megfékezésére. A de erős fenntartásokat is hangoztatnak. A bankárok és más pénzügyi szakértők általános véleménye, hogy a kormánybeavatkozás

csak átmeneti eredményeket hozhat: a dollárárfolyam csökkenő irányzata, ha lassabban is, de folytatódni fog mindaddig, amíg fennáll az amerikai kereskedelmi és fizetési mérleg óriási hiánya. Az Egyesült Államok fizetési mérlege 1977-ben mintegy 19 milliárd dolláros hiánnyal zárult, az idei deficitet 21 milliárd dollárra becsüli. A kereskedelmi mérleg hiánya tavaly 27 milliárd dollár volt, s az idén ugyancsak jelentősen tovább emelkedik.

Szovjet földgáz az NSZK-nak
A tervben meghatározott időpontnál három nappal korábban a földgáz tranzitvezeték déli ágán Csehszlovákia területén keresztül felvetélőrelt folytat tárgyalásokat a Nemzetközi Valuta Alappal, az remélté, hogy külföldi adósságait 800 millió dollárra csökkentse. Mario Soares kormányának tavaly decemberi megküldése előtt azt

tervezte, hogy a nemzeti össztermék növekedését 3 százalékkal, tehát 4 százalékkal emeli, 20 százalékkal csökkenti a fogyasztói árak emelkedését, és fokozza az exportot, valamint a beruházásokat.

Nemzetközi cukoregyezmény
Műtán a Szovjetunió is csatlakozott az új nemzetközi cukoregyezményhez, az 1977. december 31-én lejáró eddigi megállapodás érvényes 1978. december 31-ig meghosszabbított.

OECD — Portugália
A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) Párizsban nyilvánosságra hozott jelentésében Portugáliával foglalkozva megállapítja, hogy ennek az országnak 1978-ban elsősorban külföldi adósságai csökkentésére kell törekednie.

Acélháború
A tőkés ipari országokban az év elején tovább erősödött az Egyesült Államok, Nyugat-Európa és Japán közötti acélháború. A monopóliumok elkeseredett konkurenciaharcának árát több százezer dolgozónak munkahelye elvesztésével kellett megfizetnie. Egyedül a Német Szövetségi Köztársaságban 1976 óta több mint 30 ezer acélipari dolgozó került át utárra. Az NSZK acéliparban minden harmadik dolgozónak rövidített műszakban kell dolgoznia. Idén további tízezer elbocsátásra számítanak.

NSZK — munkanélküliség
A Nürnbergi szövetségi munkügyi hivatal elnöke, Josef Stügel sajtótervezet letén közölte, hogy a Német Szövetségi Köztársaságban tavaly decemberben 66 383 fővel emelkedett a munkanélküliek száma. Az elmúlt hónapban 1 090 708 munkanélkülit tartott nyilván. A munkanélküliek aránya ezzel 4,4 százalékra emelkedett. A rövidített műszakban dolgozók száma decemberben 23 766 fővel emelkedett és 257 953 fő volt.

Energiaprognózisok — különböző nézőpontból

Az utóbbi években a nyugati országokban több olyan energiaprognózis látott napvilágot, amelyek — különböző időtávlatokra vetve ugyan —, de csaknem egyöntetűen energiainséget jeleznek. E prognózisok szerint ugyanis az energiatakarékoság mértéke nem elegendő, s az alternatív energiaforrások (atomenergia) nem lehet elég gyorsan hasznosítani. Szinte valamennyi előrejelzés az energiával, mint igen költséges természeli tényezővel számol a jövőben, bár egyáltalán nem bizonyítható, hogy az energiára reálértékben is állandóan növekedni fog. Sőt, elképzelhető, hogy a jövővi világlégi energiakereslet a jövővi energiatermeléssel szemben a jelenlegi állapotoknál még nagyobb mértékben növekszik. A különféle prognózisok melyekben politikai és gazdasági gyökereit, indítékait megvizsgálva megállapítható, hogy valóságartartalmuk is sok esetben megkérdőjelezhető. Olvashatunk persze olyan elemzéseket is, amelyek kétségessé teszik a jelenlegi uralkodó irányzat érveit, és alaplatannak tartják az energiapszimizmust.

Megoldás: az atomerőmű?
Ugyanakkor szinte paradox módon az atomenergia békes felhasználása, illetve annak különböző módzatai az utóbbi években bel- és külpolitikai viták, konfliktusok homlokterébe kerültek szinte valamennyi tőkésországban. Az atomerőművek építését ellenző megmozdulások általában nem spontán módon keletkeznek, hanem a legtöbb esetben különféle csoportok érdekeit szolgálják. Mindezeket a mozgatórugókat azonban a tömegkérdőjelezhető.

Fogyasztás és készlet
Az 1974-ben tartott világegyszerű konferencia a következőképp foglalta össze a világ jelenlegi energiagyógyaszásának közel kétharmadát körüljáró és földgázzal, kőszén, kőolajjal, illetve széntes egyháromzáró elzáró kőszénből, és közel 3 százaléka víz és magnergia termeléséből. Az összes energiatermelés 1973-ban 7,8 milliárd tonna egyezményes tüzelőanyag-egység volt. Ha ezt az adatot összevetjük az Átlag népességével, megállapítható, hogy az ötödik fogyasztás körülbelül 2 teta lakosonként évenként. (Ez egyenlő: 14 millió kalóriával.)

Terminesen jelentős az eltérés az országok között. A világ lakosságának egynekjéde a gazdaságilag fejlett államokban a világ energiatermelésének 80 százalékát használja fel. A földrajzi és éghajlati viszonyoktól, valamint a gazdasági szerkezetétől függően a nemzeti jövedelem évi növekedésének 1 százaléka az elsődleges energiakereslet, 0,8-1,2 százalékos fogyasztási növekedésével számoln. Amennyiben 2000-ben a világ lakosainak száma elér a 6,5-7 milliárdot, és az energiakereslet átlagos fogyasztása a 3-4 teta/lakos/év szintet, akkor a Föld várható energiagyógyaszása 20-30 milliárd teta lesz. Ha ezt az adatot összevetjük az energiatermeléssel, megállapítható, hogy a kőolaj és földgáz önmagában nem képes kielégíteni a szükségleteket. A világ vízienergia-forrásainak és széláró tüzelőanyag-lelőhelyeinek megoszlása viszont igen egyenlőtlen. (Így például a kőszénkészletek 90 százaléka három országban, —USA, Szovjetunió, Kína — található.) Technikailag és gazdaságilag nagyon korlátozott a le-

hetőség, hogy nagy mennyiségben és nagyok távolságokban ezeket az energiatermőket használják fel. Az eddigiekből következik, hogy a jövőben a legtöbb országban az energiakereslet megoldását az atomerőművek jelentik.

Vitafataltan tehát, hogy az atomerőművek építése ma már elkerülhetetlen, nélkülözhetetlen. Korántsem egyöntetű azonban az a vélemény, milyen nukleáris erőművet érdemes és szükséges építeni? Elméletileg jelenleg alapvetően kétféle erőműről beszélhetünk: a maghasadásos vagy a magfűtési alapúról; a tudomány jelenlegi szintjén azonban gyakorlatilag csak a hasadásos erőművek jöhetnek számításba. Ezeknek az erőműveknek két alapvető változata különböztethető meg: vízesreaktor, vagy szaporító, illetve gyorsreaktor. Közgazdasági szempontból értéketlen a reaktorok működési elvének további vizsgálata, egy költséges azonban éppen ebben a vonatkozásban föl-tétlenül lényeges. A gyorsreaktor nagy előnye, hogy az urán-235 hasításában két vettlen részt nem vevő reaktorzónából nagy sebességgel kilépő neutronokat hasadó anyag ter. elérésére lehet felhasználni. Amellett, hogy a szakmai részle-tébe itt is belemélyednénk, elég tud-nunk, hogy így viszonylag egyszerű eljárás-sal nagy mennyiségű plutónium nyer-hető. A plutónium hasadóképes anyag és kitűnően használható atomreaktorok üzemanyaként. Kedvező esetben tehát a gyorsreaktorban szinte több hasadó anyag képződik, mint amennyi a működése során elfogy. A hasadó anyag tehát szapo-rodik. Erre utal a gyorsreaktorok már említett másik elnevezése, a szaporító reaktor nev.

A reaktortípusok és a politika

Magától adódik a kérdés, miért nem építettek és működtek elsősorban szaporító reaktorokat? Ez több okra vezethető vissza. Vannak ugyanis még meg nem oldott műszaki és biztonságtechnikai kérdések is, de ennél nemzetközi vonatkozásban lényegesebb, hogy a szaporító reaktorok említett mellékterméke, a plutónium felhasználható háborús célokra, atomfegyver készítésére is. Az Egyesült Államok energiapolitikája elsősorban ez utóbbi hangsúlyozza és az atomfegyver elterjedésének veszélyével indokolja gazdaságosabb és hatékonyabb uránérc-nyerő reaktorokhoz. Ez az álláspont az is befolyásolja, hogy az USA-nak gazdasági megfontolásból nem érdeke a szaporító reaktorok elterjesztése, miután a tőkés világ ismert uránkészleteinek 30-40 százaléka az Egyesült Államok területén van. E nagy uránkészlet birtokában az USA a szaporító reaktorok építését elle-nevezve (sőt, néhány esetben politikai zsalolás megakadályozva) fenntartálja a tőkés közepathalmak atomenergetikai függőségét.

A nyugat-európai álláspont az amerikai-val szemben megelégszik egységes, amikor a szaporító reaktorok építését szorgalmazza. Ez már túllépést az elméleten, hiszen például az NSZK (belga-holland közreműködéssel) a 300 MW-s szaporító reaktor prototípusát építi. Franciaország és Nagy-Britannia pedig két éve üzemeltet egy 230 MW-s és egy 300 MW-s plutóniummal működő kísérleti szaporító reaktort, sőt, az előbbi egy 1200 MW-s szaporító erőmű építését is elkezdte. Japán is hasonló kísérleti reaktor építésére készül. Ugyanakkor az Egyesült Államok a Carteri energiapolitika részeként 1977 tavaszán leállította — legalábbis ideiglenesen — a Clinch River-i szaporító kísérleti reaktor építését.

Nincs ok a pesszimizmusra

Az atomerőművekkel kapcsolatban ma még sok kérdés megoldatlan. (Biztonsági tényezők, balesetek elkerülése, esetleges visszahívások az atomfegyver alapanyagával.) Minder nem jelenti azt, hogy a problémák egyszerű s mindenkorra megoldhatatlanok. A Szovjetunióban például már jóval előbbre tartanak a szaporító reaktorok fejlesztésében és lényegében már ki is dolgozták az elveszték kiküszöbölésére irányuló intézkedéseket. A brüsszeli EKG bizottság számítási szerint adott mennyiségű urániumból a szaporító reaktor hatvan-szor annyi energiát szolgáltat mint a hagyományos reaktor, s például ötezer tonna uránérc szaporító reaktorban annyi energiát képes termelni, mint körülbelül 3 milliárd tonna olaj. Bár a fűtős reaktorok építése ma még megoldatlan, de belátható időn belül, a tudomány eddigi haladásából félve feltétlenül megvalósítható. Ezeknek a teljesítménye több ezerszerese lehet az említett szaporító reaktorokénak — s ezért is mondják sokan, hogy nincs ok a pesszimizmusra.

Koncz János

PERISZKÓP

A népjólét növeléséért*

Az SZKP XXV. kongresszusa a tizedik öt éves tervben az életszínvonal emelésének kiterjedt programját irányozta elő. Az 1975-ös szárazság okozta nehézségek ellenére a program sikeresen megvalósult. Számítások szerint a tizedik öt éves terv első két évében az egy lakosra számított reáljövedelem 8 százalékkal növekszik. A munkások és az alkalmazottak átlagbére 6 százalékkal nő és 1977-ben előli a havi 153 rubelt. A szövetkezeti tagok jövedelme 11 százalékkal emelkedik, a társadalmi fogyasztási alap nagysága 10 százalékkal nő. A tizedik öt éves terv első két évében összesen 220 millió négyzetméter lakóterület épül. Megtörtént az új munkabérmínimum megállapítása a népgazdaság nem termelő ágazataiban. Az ország gazdasági és kulturális színvonalának, munkafeltételeinek és életmódjának további közelítésére* irányul.

A tizedik öt éves terv szociális programja, a szovjet társadalomban élő különböző szociális csoportok jóléti és kulturális színvonalának, munkafeltételeinek és életmódjának további közelítésére* irányul. Az életszínvonal közelítésének folyamata sokrétű, különböző irányokban megy végbe. Az átlagos jövedelmi színvonal növekedésének arányában az alacsony jövedelmekkel rendelkező lakosság száma csökken, egyáltalán emelkedik a magasabb jövedelmű lakosság száma és aránya. 1966-1975 között az egy lakosra jutó reáljövedelem az ország egészében 65 százalékkal gyarapodott, a tizedik öt éves terv időszakában további 21 százalékkal kell emelkednie és 1980-ban 90 százalékkal kell meghaladnia az 1965-ös szintet. A jövedelemelosztásban végbenemő változások a következő mutatók jellemzik: 1965-ben az egy családtagra jutó havi 100 rubelt meghaladó jövedelemmel az egész lakosság négy százaléka rendelkezett, 1975-re az ekkora jövedelemmel rendelkezők száma 8,5-szeresére nőtt.

Az 1957-1968 közötti időszakban a munkabérmínimum háromszori emelése következtében a munkabérek differenciálódása számottevően csökkent. Ezt a következő adatok támasztják: 1958-ban az átlagbér a bérmínimumot 3,4-szeresen múlta felül, 1968-ban már csak 1,8-szeresen. 1968 után fokozódott a munkabérek differenciálódása. 1976-ban az átlagbér 2,5-szeresen haladta meg a bérmínimumot.

Az utóbbi 15-20 év adatai azt jelzik, hogy a jövedelmek differenciálódása nem csökken. Az elosztás alapvető módja a szocializmusban a munka mennyisége és minősége szerinti elosztás.

A vizsgált időszakban kismértékben nőtt az ösztöndíjasok hányada, emelkedtek a nyugdíjak. Nőtt az állam által tartottak, mindenképpen a nyugdíjasok aránya. A nyugdíjbiztosítási rendszer tökéletesítése, ezen belül kiterjesztése a szövetkezeti parasztrágra, továbbá a legalacsonyabb nyugdíjak felemelése, a családi pótlék 1974. évi rendezése az alacsony keresettel rendelkező családokban, szintén nem változtatott számottevően a jövedelmek differenciálódásán.

Ezzel kapcsolatban egy sor elméleti és gyakorlati kérdés merült fel: milyen irányban változik a jövedelmek differenciálódása, a jövedelmek differenciálódásának tendenciái mennyiben felelnek meg a szocialista társadalom jelenlegi fejlettségi szintje gazdasági törvényeinek és a társadalom további mozgása távlatainak, melyek legyenek a jövedelmek differenciálódásának kritériumai és milyen legyen a differenciálódás irányításának mechanizmusa.

Teljesen logikus az az állítás, hogy a társadalom szociális homogenitásának fokozására és az egyes lakossági csoportok és rétegek életszínvonalának közelítésére való törekvés a jövedelmek általános differenciálódásának csökkentését követeli meg. Ez az irányvonal nem mond ellent a szocializmus gazdasági törvényeinek, ha következetesen valósul meg a munka mennyisége és minősége szerinti elosztás, amely biztosítja a munkára ható ösztönzőket, ha fenntartják a helyes, optimális arányt a munkabérelap és a társadalmi fogyasztási alap között stb.

Ilyen feltételek mellett a jövedelmek-differenciálás csökkentésének lehetőségeit számos körülmény határozza meg. Így a munkabérek differenciálódása egymáshoz illeszkedő tényezők működésének hatása alatt fog megvalósulni: a munka jellegének és a munkafeltételeknek, az egyes munkás- és alkalmazotti csoportok képzettségi és általános műveltségi színvonalának közelítése a differenciálódás csökkentését fogja kiváltani; ugyanakkor viszont, a munkaeredmény pontosabb és következetesebb értékelése, az azonos képzettségű igénylő, de különböző hatékonyságú munka díjazásában az egyenlőségi felszámolása, valamint a munka ösztönzőinek szükséges fenntartása a munkabérek differenciálódásának bizonyos mértékű fokozását követeli meg. Irányadó becslések azt mutatják, hogy e tendenciák végeredménye a munkabérek kialakuló differenciálódásának távlati stabilizálása lehet.

Azhoz, hogy a névleges bérek arányában bekövetkező változások megfelelő változásokat idézzenek elő az egyes lakossági csoportok anyagi jólétének színvonalában, maximálisan ki kell elégíteni a lakosság anyagi javak és szolgáltatások iránti fizetőképes keresletét. Természetesen a kereslet kielégítésének szerepe nem korlátozódik arra, hogy kiegyenlítse az egyes lakossági csoportok életszínvonal közötti különbségeket. Ez a szerep szélesebb és jelentősebb: napjainkban a fizetőképes kereslet maximális kielégítése a nép életszínvonal további növelésének fontos tényezője és a dolgozók munkában való érdekeltisége megszilárdításának fő eszköze.

Arról van szó, hogy az utóbbi években a pénzügyi jövedelmek növekedése nem járt együtt a felhasználási feltételeinek javulásával, mivel a lakosság fizetőképes keresletének nem volt teljes az áru- és szolgáltatás fedezete. Ezért a lakossági fizetőképes kereslet fokozatos teljes kielégítésének feladata egyre inkább előtérbe kerül.

A kereslet maximális kielégítése érdekében számos feltételnek kell teljesülnie. Először is a lakossági szükségletekkel és kereslettel párhuzamosan kell bővíteni az anyagi javak és személyes szolgáltatások termelését, javítani minőségüket, bővíteni és rendszeresen megújítani a választékot, növelni az új termékek gyártását. A lakossági kereslet teljes kielégítése érdekében tökéletesíteni kell a fogyasztási cikkek gyártásának tervezését, mindenképpen a fogyasztók érdekeire orientálódva, javítani kell mind a társadalmi termelés szükségleteinek kielégítését, mind a lakosság ellátását szolgáló anyagi erőforrások elosztásának gyakorlatát.

Minder áruajánlat iránti kereslet kielégítése mind elméletileg, mind gyakorlatilag elképzelhetetlen a kiskereskedelmi ármechanizmus aktív felhasználása nélkül. Ez idő szerint a szovjet társadalom elérkezett ahhoz a minőségi határhoz, amelyen túl lényegesen megváltozik az életszínvonalról alkotott elképzelés. Ezzel összefüggésben objektívan változik a fogyasztói árak egyes funkcióinak a jelentősége: fokozódik a kereslet és a kínálat viszonyulásának, az ésszerű fogyasztási szerkezet kialakításának funkciója. Az árakkal való manőverezés a lakossági kereslet kielégítése céljából stabil, sőt csökkenő átlagszínvonalú állami kiskereskedelmi árak bázisán kell megvalósítani. Ebben az esetben természetesen a pénzügyi jövedelmek közvetlen növelését biztosító erőforrások egy részét az átlagos árszínvonal csökkentésére kell fordítani.

A felsorolt intézkedések összességükben módot adnának, hogy megoldják a népjólét fokozásának fontos gazdasági és szociális problémáját: a lakosság fizetőképes keresletének teljes kielégítését és ezáltal azoknak a feltételeknek a megteremtését, amelyek a közeljövőben a munkásoktól növekvőket megszilárdítását és a későbbiekben a fogyasztás racionális tételét segítenék elő. Ez pedig hozzájárulna az egyes társadalmi rétegek és csoportok életszínvonalának és életmódjának további közelítéséhez.

* A Voproszi Ekonomiki, 1977. 11. számban megjelent cikk alapján.

Gazdasági áramlatok Nyugat-Európában

A tőkés országok legszélesebbkörű gazdasági szervezete, az OECD 1977 végén nagyszabású, átfogó jelentést készített a tíz vezető tőkés ország gazdasági fejlődésének legfőbb irányzatairól. A vizsgálat az 1945-1976 közötti tartó időszakra, tehát két- és fél évtizedes periódusra kiterjedően elemzi a fő irányzatokat.

Az OECD mindenekelőtt a bruttó hazai összterméket, valamint annak egy főre jutó értékét vizsgálta, megpedig a változások reális értékelése érdekében 1970-es állandó árakon.

Negyedszázad rangsorváltozásai

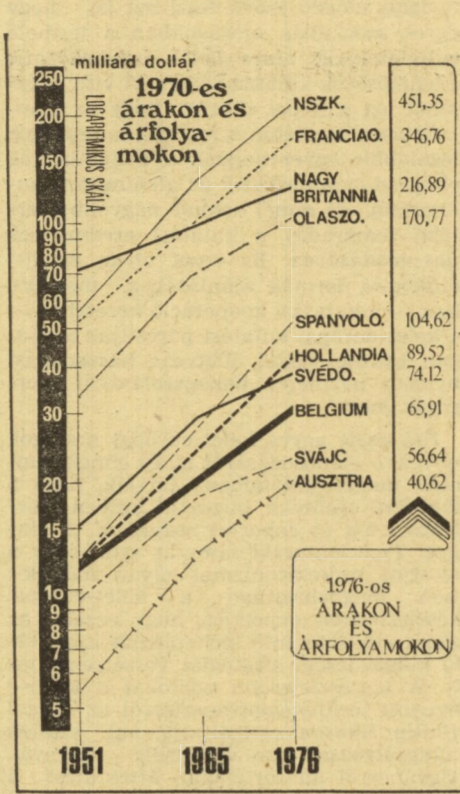
Ez a vizsgálat összefoglalóan azt mutatja, hogy 25 év alatt a tíz vezető európai ország bruttó hazai összterméke (gdp) reálértékben (1970-es árakon számolva) 128 milliárd dollárról 384 milliárdra emelkedett, tehát megháromszorozódott. (A névterekben számitott emelkedés természetesen az inflációs hatások következtében jóval nagyobb: 1613 milliárd dollár volt 1976-os árakon a tíz vezető nyugat-európai gazdasági ország együttes hazai összterméke.)

A reálnövekedés évi átlaga 4,4 százalékos volt. Miután a lakosság évente 1 százalékkal nőtt, az egy főre jutó bruttó hazai össztermék átlagos reálnövekedése az elmúlt negyedszázadban 3,4 százalék.

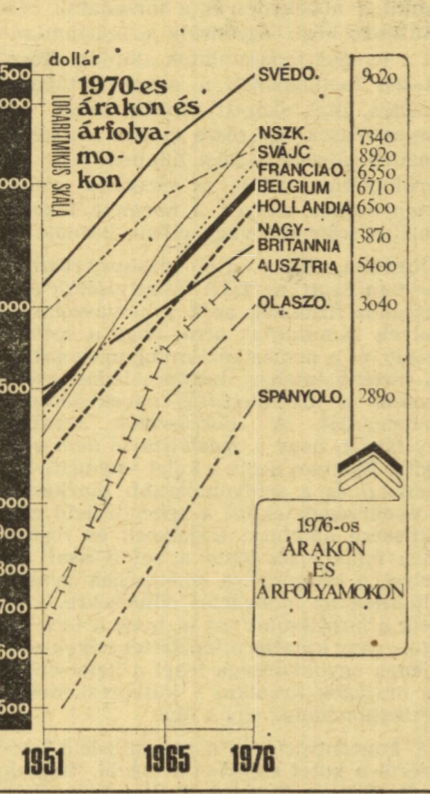
Ez az összefoglaló kép jelentős különbségeket és érdekes rangsorváltozásokat takar. A vizsgálatban szereplő tíz európai ország közül 1951-ben (1970-es árakon számítva) még Nagy-Britannia bruttó hazai összterméke volt a legnagyobb: 73 milliárd dollár. Ezt követte Nyugat-Németország és Franciaország 60, illetve 57 milliárd dollár, majd Olaszország 34 és Svédország 16 milliárd dollár. Meglehetősen zárt csoportban, 13 milliárd dollár körül állt a szinten állott mögöttük Spanyolország, Hollandia és Belgium. A lista alján 10 milliárddal Svájc és 5,5 milliárddal Ausztria helyezkedett el.

Az OECD vizsgálatának egy másik része azzal foglalkozik, hogy a gazdaságnövekedés változásai milyen szerkezeti módosulásokat idéztek elő az adott tíz ország gazdaságában. A legjelentősebb változás a mezőgazdasági termelés arányának csökkenése a bruttó hazai össztermékben.

A bruttó hazai össztermék (GDP)

Az egy főre jutó bruttó hazai össztermék

nyitott eltérő mozgásából adódik. Ez a táblázat erősebbnek mutatja Svájc és lényegesen gyengébbnek Anglia pozícióját.

A gazdaságnövekedés változásainak az összeállítását mindenesetre képet ad a nyugat-európai tőkés országok egyenlően fejlődéséről.

Szerkezeti módosulások

Az OECD vizsgálatának egy másik része azzal foglalkozik, hogy a gazdaságnövekedés változásai milyen szerkezeti módosulásokat idéztek elő az adott tíz ország gazdaságában. A legjelentősebb változás a mezőgazdasági termelés arányának csökkenése a bruttó hazai össztermékben.

A vizsgált időszakban egyedül Angliában nem következett be ilyen csökkenés. Itt azonban már 1951-ben is csak három százalék volt a mezőgazdasági termelés részesedése a gdp-ben. Ez máig változatlan. A többi kilenc ország esetében jelentős a csökkenés. Ma már Spanyolország az egyetlen, ahol a mezőgazdaság aránya tíz százalék felett van. (A csökkenést itt 1951-hez viszonyítva, állandó árakon számítva hét százalék.) Nagy-Britanniához hasonlóan három százalékos a mezőgazdasági részesedése Belgiumban, az NSZK-ban és Svédországban. Franciaországban 12 százalékról 7-re, Ausztriában 13-ról 6-ra, Olaszországban 16-ról 8-ra, Hollandiában pedig 8-ról 6 százalékra csökkent. Az ipari termelés részesedése a gdp-ből mindenütt emelkedett, a leglátványosabban természetesen Spanyolországban (18 százalékról 30 százalékra), 40 százalék felett van a részesedés az NSZK-ban és Franciaországban, míg a többi nyolc országban 30 és 40 százalék között. Az ipar részesedésénél is jelentősebb az egyéb — mindenekelőtt a szolgáltató és szállítási — szektorok előretérése. Ez Nagy-Britanniában a legmagasabb: 68 százalék. 60 százalék fölött van Belgiumban és Svédországban, 50 és 60 százalék között a többi hét országban.

Az OECD jelentésének harmadik fejezete a termelői beruházások arányával foglalkozik. A vizsgálat 25 évben a tíz európai ország közül egyik sem tudta elérni a japán beruházási szintet. Huszonöt év átlagában (állandó árakon számítva) az NSZK-ban volt a legmagasabb a termelői beruházásoknak a gdp-hez viszonyított aránya: évi átlagban 18,5 százalék. A további sorrend: Hollandia 18, Spanyolország 16,2, Belgium 16, Svédország 15,8, Olaszország 14,3, Franciaország 14,2, Nagy-Britannia 13,5 százalék.

(A londoni Economist az OECD-jelentés és fejezetéhez fűzött kommentárjában felhívja a figyelmet arra, hogy általában a termelői beruházások aránya azokban az országokban volt a legmagasabb, ahol a gazdasági növekedés üteme a leggyorsabbnak bizonyult. E szabály alól azonban időleges kivételek is vannak. Így például az ötvenes és hatvanas években, tehát az esztendő Olaszországban a gdp növekedése a második leggyorsabb volt Európában. Belgiumban pedig a második leglassabb. Mégis: Belgiumban magasabb volt a beruházások aránya, mint Olaszországban. A lap ebből azt a kö-

vetkeztetést vonja le, hogy az általában érvényes összefüggés a gazdaság szerkezetét jellegesen mennyiségileg módosíthatja.)

vetkeztetést vonja le, hogy az általában érvényes összefüggés a gazdaság szerkezetét jellegesen mennyiségileg módosíthatja.)

Öt ciklusváltás — és a hatodik

Végül: az OECD-jelentés foglalkozik a gazdasági ciklusokkal is. Megállapítja, hogy 1945-től kezdve öt gazdasági felüldülés volt. Mégpedig (mlyenponttól a csúcsig) 1945—50; 1952—55; 1958—60; 1967—69 és 1971—73. Az OECD statisztikai megállapították azt is, hogy a gazdasági integráció előrehaladásával ezek a ciklusok az említett tíz országban egyre inkább szinkronba kerültek egymással.

Az OECD egyértelműen úgy értékeli, hogy 1974-ben a harmincas évek óta tapasztalt legrosszabb és lemeylebb recesszió következett be. 1975-ben Svédország a legtöbb gdp minden vizsgált országban esett (Svájcban 7,8, az NSZK-ban 3,2, Franciaországban 1,2, Angliában 1,8, Olaszországban 3,7 százalékkal). 1976-ban, a hatodik ciklus elején csak lanyha, a tíz ország átlagában 4 százalékos gdp-növekedés következett be, 1977 folyamán pedig a növekedésre vonatkozó prognózisokat több ízben csökkenteni kellett. Mindezek alapján az OECD arra a végkövetkeztetésre jut, hogy Nyugat-Európa 1978—79-ben aligha fog kiemelkedni a lassú növekedés időszakából. Tekintettel arra, hogy a vizsgált tíz ország adja egész Nyugat-Európa bruttó hazai össztermékének 90 százalékát és az összes OECD-országok 37 százalékát (USA 39, Japán 13 százalék) és a lanyha növekedés kihatással van a tőkés világgazdaság egészére is.

NAGY-BRITANNIA

A KÖZÖS PIACI TAGSÁG MÉRLEGE

Nagy-Britannia számára végetért az ötvenes átmeneti időszak, amelyet a Közös Piac biztosított a brit gazdaságnak a nyugat-európai integrációhoz való „harmonizálásra”. A szigetország a Közös Piac „rendes” tagjává vált, most már ugyanazok az előírások, szabályozások vonatkoznak rá is, mint a többi tagországra. Az 1973-ban történt csatlakozás óta azonban mind a világgazdaságban, mind pedig az angol gazdaságban történt egy és más, s ma már bizonyos fokig a Közös Piac fenyegetések, sőt egyes kérdésekben kerékkötőjének tartják London.

Az 1975-ben tartott népszavazás a Közös Piachoz való tartozás kérdésében viszonylag tölényes igen-nel zárult, az elmúlt esztendő végén tartott széleskörű közvéleménykutatás szerint az angolok többsége ma már szívesebben látná az országot a gazdasági integráció kívül. Az átmeneti időszak ugyanis jó néhány problémát okozott a szigetország gazdaságának, amelyet a fejlett tőkés államok közül talán a legsúlyosabban érintett az 1974—75-ös válság és annak következményei. Ezekre nem jelentkeznek azok a kedvező hatások, amelyeket az akkori brit vezetés a közös piaci csatlakozástól várt, s talán ennek is tudható be, hogy a Callaghan-kormány elképzelései az integráció egyes kérdéseiben nem egyeznek meg Brüsszel és a tagállamok álláspontjával.

London világszerte látja, hogy az integráció ma még nem sokkal több, mint egy jól működő váumunó. A pénzügyi és a politikai integráció megteremtése talán még sohasem látszott olyan távoli és elérhetetlen célnak, mint napjainkban. Válsághelyzetben, gondok közepette a tagországok elsősorban saját problémáik megoldására keresnek orvoslást, a közösségi érdekek ilyenkor — mint az elmúlt esztendő ezt bizonyították is — háttérbe szorulnak. Az angolok tehát kimondják azt, amit Brüsszel nem szívesen hall: ma még a nemzeti érdekek előbbrevalóak, tehát nem szabad semmiféle nemzetekfelettséget erőltetni.

Enyhültek a krónikus gondok

Nagy-Britannia valóban a saját bórén tapasztalta a Közös Piac tehetetlenségét a válság idején. A tagállamok nemhogy egymás, de a saját súlyos gazdasági gondjait sem tudták lényegesen enyhíteni, a fellendülést az óceán túlsó partjáról várták. A Közös Piac nem tudott úrrá lenni az infláción, a munkanélküliségen, a gazdasági növekedés visszaesésén, a beruházások csökkenésén, a monetáris problémákon. Anglia, az 1973 óta közös piaci tag számára tulajdonképpen a tavalyi év második fele, valamint az előrejelzések szerint — az idei esztendő az első olyan periódus, amikor krónikus gazdasági gondjainak egy része enyhül. Azonban ez az „enyhülés” egyelőre nem a közös piaci tagság, hanem a deflációs politika, a dolgozók „aldoztatvállása” (két éven át tartó bérkorlátosság), s nem utolsósorban az északi-tengeri olaj egyre bővülő kitermelésének az eredménye.

Az elmúlt évek kiábrándító gazdasági mutatóihoz viszonyítva az OECD — egy kissé optimista előrejelzése 1978-ra jelentős javulást ígér a brit gazdaságnak. (Érdemes megjegyezni, hogy a többi közös piaci országhoz képest a szigetország gazdaságának ez évre vár teljesítménye szerénynek mondható.) A bruttó társadalmi termék a tavalyi 0,2 százalékkal szemben idén várhatóan 3 százalékkal növekszik majd, a fizetési mérleg aktívuma elérheti a 3,4 milliárd dollárt. (Összehasonlítást: a passzívum 1976-ban 2,65 milliárd dollár volt, tavaly pedig már 700 millió dollár aktívumot mutatott.) A külkereskedelmi mérleg hiánya az előrelétes szerint az 1977-es 2,9 milliárd dollárról idén felmúliradna csökken majd. Várhatóan csökkennek a kamatalkotástól vártak, bár kétségtelen, hogy a közös piaci tagság ebből versenyfeltételeket teremtett a brit ipar számára. A brit tőke még mindig „hazafiatlan”, szívesebben eszközöl beruházásokat külföldön — elsősorban a közös piaci tagállamokban — mint odahaza. A tőkés világgazdaság helyzete az elmúlt években, valamint a közös piaci gondok sokasága nem tette lehetővé, illetve nem kényszerítette a brit ipart, hogy végrehajtja az elengedhetetlen strukturális változtatásokat, mintegy utolsó lehetőségként a versenyben maradásán.

Nem örülnek Londonban túlzottan a font újbóli erősödésének, hiszen ez a brit exportképesség romlását okozza. Kedvező jelenség viszont, hogy ismét megindult a külföldi tőke a City irányába. Az ország pénzügyi tartalékai rekordszinten vannak, a tavalyi év végén elértek a 20 milliárd dollárt. Az IMF drámai feltételei — 1976 végén a Nemzetközi Valutaalap 4 milliárd dollárt kölcsönzött a szigetországnak —, valamint a kormány tavalyi gazdaságpolitikája eredményeként egyértelmű javulás tapasztalható a brit gazdaságban. Komoly húzóerőt jelent az északi-tengeri olaj is, amely évről évre lehetővé teszi az olajbehozatalt, s ezen keresztül az olajszámla csökkenést. (Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az ország hosszlejárta külföldi adósságai 24 milliárd dollárra tehetőek, s a megtakarított pénz jelentős részét ezek törlesztésére kell majd fordítani!)

A realitások talaján

A realitások talaján maradvá érdemes röviden áttekinteni, hogy az elmúlt öt év közös piaci tagsága mit hozott a britek számára, illetve a tagság a jövőben miként hat majd az angol gazdasági életre, fejlődésre. A közös piaci tagság mindenekelőtt magasabb élelmiszerárakat hozott a fogyasztók számára, a mezőgazdaság bevétele ugyanakkor mintegy 30 százalékkal alacsonyabb a „zöld valutára” való áttérés következtében. A többi tagállammal folytatott kereskedelem abszolút értékben növekedett, az átmeneti időszakban viszont egyre romlott a Közös Piacból származó brit behozatal exportfedezetlenség mutatója. 1975-ben például ez az index 75 százalék volt. A font értékesítésének következtében 1976-ban és tavaly némi javulás következett be, a mutató 85 százalék körül állt. Egyelőre várat még magára az „ipari csoda”, amelyet a csatlakozástól vártak, bár kétségtelen, hogy a közös piaci tagság ebből versenyfeltételeket teremtett a brit ipar számára. A brit tőke még mindig „hazafiatlan”, szívesebben eszközöl beruházásokat külföldön — elsősorban a közös piaci tagállamokban — mint odahaza. A tőkés világgazdaság helyzete az elmúlt években, valamint a közös piaci gondok sokasága nem tette lehetővé, illetve nem kényszerítette a brit ipart, hogy végrehajtja az elengedhetetlen strukturális változtatásokat, mintegy utolsó lehetőségként a versenyben maradásán.

A brüsszeli kassza

A vártól jóval kedvezőbben alakult az átmeneti időszakban a szigetország és az integráció költségtérési mérlege. Öt esztendő alatt Nagy-Britannia 2,04 milliárd fontot fizetett be költségvetési hozzájárulásként Brüsszel kasszájába, míg ugyanezen az idő alatt 1,92 milliárd fontot juttatott számára az EKG költségtérési regionális, szociális, mezőgazdasági és egyéb kölcsönök formájában. A korábbi számítások azt bizonyították, hogy költségvetési szempontból a csatlakozás igen jelentős deficitet hozt meg a szigetországnak, ezzel szemben a befizetések és a juttatások mérlege csaknem kiegyensúlyozott.

Aml a jövőt illeti: Nagy-Britannia gazdasági fejlődését, szerűletét a Közös Piacban belül nagymértékben meghatározza majd a tőkés konjunktúra alakulása, valamint az integráció és az integrációs folyamat fejlődése. Várható, hogy az elkövetkező években már éreztetővé válnak azok a hatások — a termelékenység növekedése, a modernizálás meggyorsítása az iparban, a nem gazdaságos ágazatok visszafelzárása stb. — amelyek még a csatlakozási tárgyalások idején reális lehetőségként vészolt fel az akkori angol kormány. Úgy tűnik, az elkövetkező 5—10 évben megnyílik a szigetország számára a lehetőség, hogy felzárkózzon a „közös piaci átlaghoz”.

Gonda György — Szentgáli Péter

PERISZKÓP

A csokini módszer eredményei*

A hatékonyság javításában, a termelékenység emelésében döntő szerepe van a munka- és üzemszervezésnek, a munkanormák megállapításának. E téren hozott (vagy hozhat) új eredményeket a csokini módszer, amelynek lényege, hogy az anyagi ösztönzés a vállalati létszám csökkenése irányába hat. A csokini módszer bebizonyította, hogy kisebb létszámmal is jelentős eredmények érhetőek el a munkatermelékenység emelésének a meggyorsításában.

Az Olajfinomító és Kőolajvegyészeti Minisztérium 46 vállalatánál például a termékmennyiséget 19,8 százalékkal, a munka termelékenységét pedig a tervezettnél 8,8 százalékkal nagyobb mértékben növelték három esztendő alatt. E vállalatoknál több mint 18 000 dolgozó szabadult fel, és így sikerült 30 millió rubelt megtakarítani a bérletpótlék, a megalkarításból pedig 25 millió rubelt a dolgozók anyagi ösztönzésére használtak fel. Mintegy 47 000 dolgozó kapott pótléket több szakma elsajátításáért, illetve munkakörének bővítéséért. (Átlagosan fizetésüknek 14 százalékát.)

A csokini módszer szerint dolgozó üzemekben, általában csökken a túlmunka, a túlóra. Ez együtt jár a munkafegyelem jelentős javulásával. A Csokini Vezikombinátban az igazolatlan hiányszoks száma harmadára csökkent. Az omszki olajfinomítóban a munkások azzal a feltétellel javasolták a létszámcsokkentést, hogy a vezetőség ne akadályozza, hogy önállóan határozzák meg a brigádok összetételét. A lelkiismeretlen munkásokot kizárták a brigádokból.

A módszer mozgatóereje az anyagi érdekltség szocializmusra jellemző három formájának — az egyéni, a csoport- és a társadalmi érdekltségnek — a legeredményesebb egyesítése. Bérük 30 százalékaig terjedhet bérkiegészítésben részesítetők ugyanis azok a munkások, akik több szakmat sajátítottak el, valamint az üzemrészek azon vezetői és műszaki dolgozói, akik szervezeti, illetve műszaki intézkedéseknél egy módra biztosítják a kiszolgáló és szakszolgálatok a termelékenységüket, csökkentik a személyzet létszámát. Anyagi ösztönzést azoknak a munkásoknak is, akik új, haladó teljesítménymutatókat vállalnak, és kiemelkedő termelékenységgel dolgoznak. Már több mint 1000 üzem és szervezet dolgozik a csokini módszer szerint, sőt a módszer kezd elterjedni a nem ipari ágazatokban is.

1973-ban, amikor bevezették az új bérzési feltételeket, a vállalatvezetőket felhatalmazták, hogy alkalmazják a csokini módszer szerint dolgozó üzemekben érvényes anyagi-ösztönzési alapvető normákat. Ez az intézkedés azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Például volt olyan üzem, ahol az anyagi ösztönzés új rendszerének bevezetését követő két évben egyetlen dolgozó sem szabadult fel a többi szakma elsajátítása, a munkakörök bővítése révén. Ennek oka, hogy a vállalati kollektíva körében hiányzott a szervezési és felvilágosító munka. Ez pedig azért is nagyon szükséges, mert az emberek megszokták a régi munkastílust, nem szívesen terhelik önmagukat a munkaszervezés továbbfejlesztésével, a munkanormák szintjének emelésével járó újabb gondokkal, mivel a tervek úgy is teljesülnek, és a prémiumokat teljes egészében kifizetik.

A minisztériumoknak a csokini módszer terjesztésével kapcsolatos magatartása megítélhető az ágazathoz tartozó azon vállalatok számából, amelyek az új módszer szerint dolgoznak. Így az Autóipari Minisztérium 23, az Olajfinomító és Kőolajvegyészeti Minisztérium 46, a Vegyipari Minisztérium 150 vállalatnál álltak át az új módszerre, viszont a Traktor- és Mezőgazdasági Gépgyártási Minisztériumnál mindössze egy vállalat.

Egyes minisztériumokban azzal magyarázzák vállalatuk nehézség áttárállását a csokini módszerre, hogy a vállalat ötvenes tervek felszített gazdasági feladatokat irányoznak elő, különösen a munkatermelékenység emelését illetően. Bár ez kétségtelül igaz, de igaz az is, hogy még a felszített tervek összeállításánál sem veszik teljesjeggel figyelembe, hogy a termelékenység mennyivel emelhető a felújított részlegek központúsítása és szakosítása, a vállalati struktúra továbbfejlesztése (üzemrészlegek összevonása stb.) a nyilvántartási számviteli munkák egyszerűsítése, a jobb időkihasználás, a munkanormák javítása, a munkaerő-vándorlás, az igazolatlan mulasztások visszaszorítása stb. révén is. A munkatermelékenység fokozásának ezek a tartalékok kihasználhatóak az anyagi ösztönzés erősítésével. A csokini munkamódszer ehhez teremt kedvező feltételeket.

A csokini módszer terjesztését fékező okok közé tartoznak a tervezésben, illetve az anyagi-műszaki ellátásban jelenlévő fogvatkoságok. A minisztériumok nem ritkán kénytelenek egy éven belül többször is megváltoztatni a vállalatok termelési terveit. Magától értődik, hogy a szokásos feltételekkel működő vállalatok terveit a minisztériumok könnyebben módosítják, mintha az üzem a csokini módszer alapján dolgozna.

Előfordulnak olyan esetek is, amikor a felsőbb szervek hibáiból kényszerül valamely vállalat feladni a csokini munkamódszert. Így például a kemény ötvözeteket előállító moszkvai kombinátunk azért kellett lemondania a már két éve alkalmazott módszerről, mert a Szinesfémkohászati Minisztérium új, munkaigényesebb termékejárt megfontosított új feladattal a vállalat elé, de nem változtatta meg a bérletpótlék, illetve a bérletpékpézés normatíváit. Gyakran előfordul, hogy a minisztériumok a csokini módszer szerint dolgozó üzemek termelési terveiben előírnyozzák új létesítmények üzembe helyezését, de ezekhez nem tervezik meg a bérletpótlék, illetve a vállalatok kénytelenek a létszámcsokkentésből nyert bérletpótlékot a új létesítményeknél hiányzó eszközök fedezésére fordítani.

Ma már az üzemek döntenek arról, bevezetik-e az új munkamódszert. Szervezeti és műszaki intézkedéseket dolgoznak ki annak érdekében, hogy a tervidőszak előírt feladataitól képesek legyen gyorsítani meg a termelékenység emelését, a termelés kisebb létszámmal történését, a minőség javítását. Erősödik a vállalati kollektíva anyagi érdekltsége a bérletpótlék megalkarításában. A létszámcsokkentés eredményeképpen egy év alatt megtakarított bérletpótlék 50 százaléka az anyagi ösztönzési alpa utalják, terven felüli nyereség címen.

A bérletpótlék megalkarításból adódó lehetőségeket nem mindenütt használják ki teljesen. 28 vállalatnál felmérték vezetteket, és ennek során bebizonyosodott, hogy a foglalkoztatott létszám csökkentéséből származó alapot mindössze 50 százalékos mértékben használták fel ösztönzésre.

Nem kevés az olyan vállalat, ahol a bérletpótlék megalkarítás szinte teljes egészében az anyagi ösztönzési szolgálja. Így például a permi telefontorgyárban, az omszki olajfinomítóban stb. a felhasználás 75—90 százalékos. Ezen belül a bérletpótlék megalkarítás 50 százaléka fordítják a többi szakma elsajátítására, a munkakörök bővítésére, a megalkarítás maradvékából, melynek a felhasználására a vállalat jogosult, főképpen a munkásokot, a műszaki dolgozókat és a tisztviselőket jutalmazza a munkatermelékenység emelését szolgáló intézkedéseikért.

A bérletpótlék felhasználásában a hatékonyság növelése céljából, észszerű lenne a csokini módszer szerint dolgozó vállalatok vezetőit feljogosítani arra, hogy a megtakarításból emeljék az éjszakai műszakban dolgozók pótlékát. Ugyancsak hasznos lenne speciális alap létesítése, hogy a folyamatos munkaviszonyban dolgozó munkások és művezetők számára a munkában töltött éveknél megfelelően pótléket állapítsanak meg.

Az új szabályozás értelmében a csokini módszer szerint dolgozó vállalatoknál a létszámcsokkentés eredményeképpen fel nem használt bérletpótlékot az anyagi ösztönzési alpa utalják át terven felüli vállalati nyereség címen. Azoknál a vállalatoknál, ahol a norma megállapítása területén az ágazati átlagos mutatókhoz képest kiváló eredményeket értek el, célszerű 100 százalékra emelni az anyagi ösztönzési alpa felítendő bérletpótlékát.

Sok vállalati vezető javasolja joaik további bővítését a bérletpótlék megalkarítás felhasználásában. A kisebb létszám mellett végzett munka anyagi ösztönzésének továbbfejlesztését szolgáló javaslatokat mindenképpen meg kell vizsgálni, el kell terjeszteni, hogy a csokini módszer még eredményesebb hatást fejtsen ki a hatékonyság emelésében, a munkatermelékenység növekedésének a meggyorsításában.

*A Voprosz Ekonomikiben megjelent cikk alapján.

HÉT NAP

A VILÁGGAZDASÁGBAN

Új szorjéti szállítórepülőgépek

A jnoszláv alumíniumipar

Az NSZK hús-és tejtermelése

Görögország idegenforgalma

Kelet-nyugati technológia-transzfer

Az „Iparpolitika és kelet-nyugati technológia-transzfer” című vasos angol nyelvű kötet, mely az Összehasonlító Közgazdasági Tanulmányok Bécsi Intézetének megbízásából a bécsi és New York-i székhelyű Springer Verlag kiadásában jelent meg, azokat az előadásokat és hozzászólásokat tartalmazza, melyek a nemzetközi „műhely”-sorozat harmadik találkozásán, hangzottak el. Az első két találkozó, illetve a kötet a „Világ gazdaság és kelet-nyugati kereskedelem” és a „Kelet-nyugati vállalkozói kooperáció: cégközi tanulmányok” témákkal foglalkozott. Az e kötetben ismertett találkozó 1977. áprilisában a Bécs melletti Badenben zajlott le, és azóta már sor került 1977. októberében a negyedik találkozóra is, Budapesten, „Monetáris és pénzügyi problémák keleten és nyugaton” témakörben.

Gazdasági növekedés és műszaki haladás

A badeni találkozóon több mint 40 közgazdász vett részt Kelet- és Nyugat-Európából és az Egyesült Államokból; Magyarországról Bogнар József, Csikós-Nagy Béla és Román Zoltán.

A szerteágazó előadások központi témái a technológiai innováció fontossága, a gazdasági struktúrák adaptálása a tudományos-műszaki haladáshoz, a nemzetközi együttműködés szerepe az adaptációban, a kelet-nyugati technológiatranszfer gyakorlata, problémái és e problémák megoldására tett javaslatok.

A kötet három fejezete közül, melyek megfelelnek a „műhely” ülészakainak, az első általános iparpolitikai kérdéseket foglalkozik, a második az innováció, és a technológiatranszfer definíciójával és gyakorlatával, a harmadik pedig esettanulmányokat ismertet egyes ágazatokról, illetve országokról.

A kötet függelékben közli George F. Ray, a tanácskozáskor alapjául szolgáló jegyzetét, melyek ismertetik a legismertebb elméleteket az innováció a termelés növekedésében betöltött szerepének számszerűsítéséről; továbbá egyrészt az Egyesült Államok és Nyugat-Európa között, másrészt a nyugati-keleti technológiai hézag statisztikai elemzését és okainak vizsgálatát. Felhívja Ray a technológiatranszfer egy egyszerű modelljét is.

Az I. fejezetben a lengyel Sadowski és Pajestka professzorok vizsgálják a növe-

kedés és a stabilitás közti egyensúly, valamint a növekedés és a társadalmi célkitűzések közti egyensúly problémáit. Részletesen foglalkoznak a növekvő tőkeintenzitás által okozott problémákkal. A hozzászólások egy része vitatja a tőkeintenzitás növekedésének állandó vagy elkerülhetetlen voltát, és vizsgálja azokat a tényezőket, melyek a növekvő tőkeintenzitás irányába vagy ellene hatnak.

Részben, ehhez az előadáshoz, részben Norman Scott, az EGB főtitkárja előadásához fűződnek azok a hozzászólások, melyek rámutatnak arra, hogy a specializáció, és a nemzetközi munkamegosztásban történő intenzív bekapcsolódás, esikentén a tőkeintenzitás növekedésének tendenciáját. A hozzászólók azonban úgy látják, hogy a specializáció nem erősödik. Norman Scott a kelet-nyugati kooperáció és a színvonalasabb marketing tevékenységet tekintve a specializáció elősegítésére alkalmas eszköznek és részletesen foglalkozik azzal a befolyással is, melyet a kooperációs lehetőségek gyakorolhatnak az innovációs döntésekre. Felvetik a hozzászólók azt is, hogy a technológia- vagy kutatás intenzív termékek cserejének egyoldalúsága lehet a kelet-európai országok krónikus külkereskedelmi mérleghiányának egyik oka.

A koncentráció és a specializáció kérdéséről a kötet élénk vitát közöl. Többek között Bogнар József és Csikós-Nagy Béla mutatnak rá arra, hogy a koncentráció és a gazdaságosabb szorzatnagyság mellett negatív vonásai is vannak, és hogy a kívánatos specializáció koncentráció helyett megállapodás útján is létrejöhethet, mint például nyugat és kelet között. Az egyszerű specializációnak a koncentráció tehát nem feltétele, de — mint erre több hozzászóló rámutat — a két rendszerben más-más okok alapján, de párhuzamosan megfigyelhető az egészségtelen koncentráció tendenciája.

A kutatástól a hasznosításig

A II. fejezetben közölt előadások és hozzászólások egyrészt megállapítják, hogy a kelet-nyugati technológiatranszfer mindkét fél számára előnyös és, hogy jelenleg nagyobb az áramlás nyugatról keletre, ami bizonyos technológiai hézagot tükrözhet, legalábbis egyes területeken. Többet rámutatnak arra, hogy a hiányosságok nem annyira a kutatásban, mint a kutatási eredmé-

nyek marketingjében jelentkeznek. Több nyugati előadó szót tesz az is, hogy egyes szocialista országokban a termelő vállalatoknak nincs kellő érdekeltégük a lehetőségek kihasználására. A vita nyújtja azt a képet tükrözi, hogy az alapvető kutatás területein a szocialista országok legalábbis egyenrangúak a nyugatiakkal, elmaradás mutatkozik az alkalmazott kutatásban, de ennél sokkal nagyobb mértékű lemaradás a kutatási eredmények hasznosításában. Ez vezet olyan együttműködési formák ajánlásához, melyekben — a kutatási kooperáció keretében — a kelet-európai kutatást párosítják a nyugati hasznosítással, illetve a hasznosított nyugati partnerek bekapcsolásával gyorsítják meg.

Szó esett egyes kelet-európai országok növekvő eladósodásáról is, és ennek kapcsán megvizsgálódnak tartják, hogy a korszerű technika importja milyen mértékben fog új exportot indukálni. A lengyel Trzeciakowski rámutat arra, hogy a nyugati protekcionizmus olyan mértékben megerősítette a kelet-európai késztermékek exportját, hogy ezzel az egész kifelé tekintő technológiát importáló külgazdasági stratégiát veszélyeztetheti. A legrészletesebb adatokat a kelet-nyugati technológiatranszferrel az angol Philip Hanson szolgáltatja, aki szintén hangsúlyozza az egyensúly hiányát. Ugyanerről az történelmi áttekintést a szovjet Bykov professzor, aki egyébként ismertetlen méltatja Magyarországot, mint a kelet-nyugati termelési kooperáció úttörőjének szerepét.

Az első esettanulmány a technológiatranszfer szerepével foglalkozik az energiagazdaságban. A két vitatott téma itt az energiakutatást előmozdító nemzetközi intézményrendszer lehetősége és a nukleáris technológiák transzferének veszélyei.

Két külön esettanulmány ismerteti az állam szerepét a kutatásfejlesztésben Franciaországban, illetve az NSZK-ban. Ennek kapcsán Gvisiani, a Szovjetunió Tudományos Műszaki Állami Bizottságának alelnöke ismerteti a kutatások koordinálásának szovjet módszerét és ugyanakkor hangsúlyozza a Szovjetunió érdekességét a technológiacserében. Ausztria — és Román Zoltán hozzászólása alapján Magyarország — példáján vizsgálja a kötet a kis országok relatív előnyeit és hátrányait a kutatásfejlesztésben.

Ravasz Károly

Magyar élelmiszer-kiállítás Kuvaitban

A Kóviljában gazdag, élelmiszerekben azonban túlnyomórészt importra szoruló Kuvait a magyar élelmiszerek rendszeres vásárlója. A fokozódó kuvaiti igények és a magyar áruskálá folyamatos bővülése indokolja, hogy a Hungexpo rendezésében március 18–22. között élelmiszeriparunk és élelmiszer-kiállításaink összehangoltan, egyenesen mutatkozzék be a Perzsa-öböl partján fekvő emírársban, közelebbről a kuvaiti kereskedelmi kamarában.

A „benevezett” külkereskedelmi vállalatok: Agrimpex, Hungarofrut, Magyar Hűtőipar, Mavad, Monimpex, Terimpex. A főbb árucsoportok, így az a kuvaiti ízléshez: étkezési olaj; zöldség- és gyümölcszöldségek — köztük csemegekukorica és almák —; első ízben mélyhűtött készletek; vadhús, főleg fűrj; fűszerpaprika, szárított szőlő, fűszerpaprika és Kalcium, valamint edességek, beleértve csokoládét és rágógumit; vágott baromfi, húskonzervek — természetesen marhahúsból — és a Közel-Keleten kedvelt magyar sajtok sorában juhsajt is. Magyar szakács a helyszínen izelített a párhuzamosan kuvaiti szupermarketekben árusított magyar ételalapanyagok élvezetes és célszerű felhasználásáról. A kuvaiti magyar élelmiszerparádét — jelszava: Kóstolja meg — vegye meg! —, receptverseny meghirdetése és hasonló tesztek majd meg változtatásába.

A New Hungarian Exporter bolgár kiadványa

Bolgár nyelvű kiadványt jelentett meg a Bulgáriában rendezendő Magyar Gazdasági és Műszaki Napok alkalmából a Magyar Kereskedelmi Kamara New Hungarian Exporter c. lapja.

A lap közli a két ország kamara elnökeinek bevezető cikkeket, majd beszámol arról az ipari háttérrel, amely hazánk külkereskedelmi bázisát képezi. Képes beszámolóban tájékoztat a két ország műszaki és tudományos egyesületeinek kapcsolatáról, a magyar gyártásról, az Intranzszas közös vállalkozásról, a Chemolimpex, a Medior és az Elektropex exporttermékeiről, a Bulgáriában is kedvelt Ikarus autóbusszok további fejlesztéséről, valamint a budapesti Szófia étteremről és a nemrég megnyitott bolgár népművészeti boltról.

Nemzetközi díj a Medicornak

A Magyar Népköztársaság párizsi nagykövetségén Leo Hamon, volt francia miniszter átnyújtotta a „Promotion et Prestige” nemzetközi intézet díját a Medicornak. A haladást és a fejlődést előmozdító vívmányok, szervezetek népszerűsítésére alakult nemzetközi intézet díját dr. Martos István, a Medior vezérigazgatója vette át.

A Medior 1977. évi tevékenységével érdemelte ki a tekintélyes nemzetközi szervezet elismerését. Különösen nagyra értékelte a Promotion et Prestige Nemzetközi Intézet a Medior erőfeszéseit a különböző betegségek elleni nemzetközi küzdelem segítésére.

EXPORT-IMPORT

A Szovjetunió szállít turbínákat a nagyarányú vízi erőműhöz. A két ország kormányközi megállapodása szerint 1985 és 1987 között 6, összesen 160 megawatt teljesítményű csatornát szállít a magyar partnereknek a szükséges, kiegészítő berendezéseket együtt. Jelentős tervezési munkálatokkal is hozzájárul a vízelépcső építéséhez, továbbá különleges szerelő berendezéseket, műszereket szállít. A Nagymaros—Gabcikovo vízelépcső-rendszer két erőműve évente három és fél milliárd kilowattóra elektromos energiát fog termelni.

A magyar—csehszlovák árucsera-forgalom értéke — az idei tervek szerint — elérte a 957 millió rubelt, ami 11 százalékkal haladja meg a múlt éviét. 15 százalékkal nő a gépiipari termékek kölcsönös forgalma. A teljes árucsera 26 százalékát bonnyolják le különböző kooperációs megállapodások alapján.

Kis- és nagykereskedelmi, raktári és egyéb leltárak felvételét és értékelését hibamentesen, az eddiginél egyszerűbben, gyorsabban végezheti, ha segít Önnek az INVENTOMAT AUTOMATIKUS LETÁRFELVEVŐ ÉS KIÉRTÉKELŐ BERENDEZÉS

Az INVENTOMAT

- mobil berendezés; az áruk mellé tolvaj, a közbülső felvételek kihagyásával, közvetlenül rögzíti az áruk paramétereit;
- modern mikroprocessor-rendszerrel épült központi berendezése a rögzített adatokat azonnal feldolgozza.

A LETÁRFELVÉTEL BEFEJEZTÉVEL EGY IDŐBEN ELKÉSZÜL AZ ÉRTÉKELÉS IS!

Beépített alfanumerikus nyomtatójával a helyszínen leltárjegyet, a leltározás végén összesítő leltárvét nyomtat.

Hibamentes, nagy kapacitású mágneskasszeta tárolójában minden adatot törölhetetlenül rögzít, a másodlagos ellenőrzés, a különféle helyszíni statisztikai feldolgozások céljára, illetve szükség esetén a későbbi számítógépes feldolgozáshoz.

Az INVENTOMAT (EMG 351-es típusú) automatikus leltárfelvevő és kiértékelő berendezést gyártja az **ELEKTRONIKUS MÉRŐKÉSZÜLÉKEK GYÁRA**

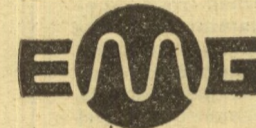
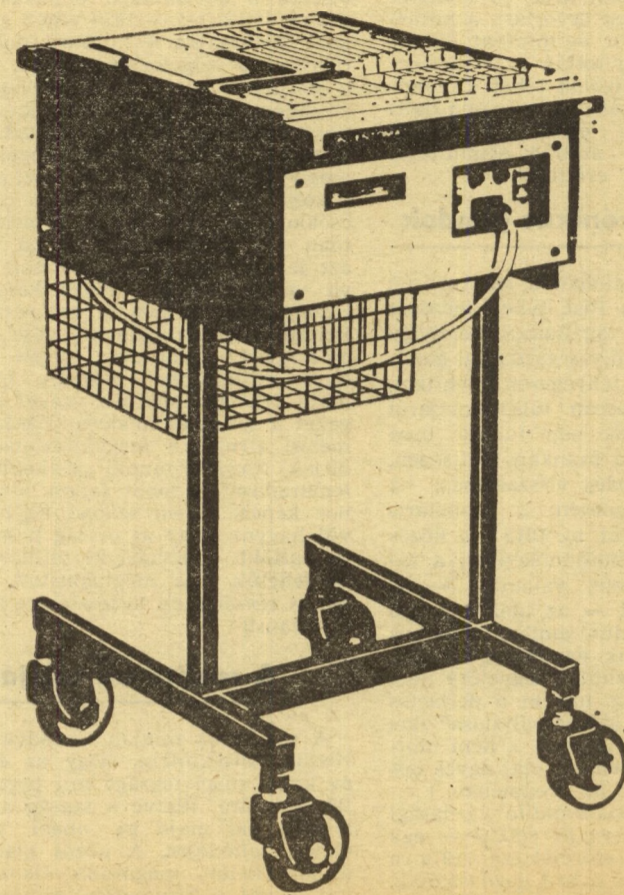
IRU Gyáregység, Bp. XVI., Cziráky u. 26–32.
Telefon: 636-045.
Telex: 22-4535.

Forgalmazza a **MIGÉRT** Műszer és Irodagép Értékesítő Vállalat

Szervezőtechnikai Osztály
Budapest VI., Népköztársaság útja 2.
Bemutató: Budapest VIII., Rákóczi u. 54.
Telefon: 143-468.

Szervezés, oktatás, bevezetési tanácsadás:

„KERINFORG” Belkereskedelmi Ügyvitelszervezési és Információfeldolgozási Intézet
Budapest V., Dorottya u. 4.

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok bővítésének nélkülözhetetlen feltétele a gazdasági információcsere.

A „Figyelő” negyedévenként megjelenő angol nyelvű kiadványa

átfogóan és rendszeresen tájékoztatja a magyar gazdasági helyzetről a külföldi partnereket.

Az érdekelt magyar vállalatok a külföldi piacokon hirdetéssel ismertethetik meg konkrét exportkinálatukat, szolgáltatásaikat, kooperációs ajánlatukat.

HIRDETÉSEK FELVÉTELE a Hirlapkiadó Vállalat hirdetési osztályán.
Pastacím: 1959 Budapest VIII., Blaha Lujza tér 3.

Hőérzékelők THP-114 PT-betétes hőelem

A termelés hatékonyságának növelése, új termékek piacra hozatala ma már elképzelhetetlen korszerű műszerek nélkül. A hagyományos — Fe-Ko, Ni-Cr-Ni — érzékelőbetétek mellett a PtRh-Pt érzékelőbetétek alkalmazása nagymértékben megnövekedett. Alkalmazásukkal megoldható magasabb hőmérsékletek, pl. akár 1300 °C érzékelése is. Az érzékelő megfelelő összekapcsolva lehetővé teszi a mérendő térben levő hőmérsékletnek a mérőhelytől távoli mérését, szabályozását vagy regisztrálását.

Peremes csatlakozású hőérzékelő
Érzékelő ellenállás:
PtRh-Pt Ø 0,35 vagy Ø 0,5
A védőcső anyaga:
külső — porózus kerámia (26x4 mm)
belső — gázbiztos kerámia védőcső (15x2,5 mm)
Benyúlási hossz: 500 mm
800 mm
1250 mm
1600 mm
2000 mm
Hőmérséklet:
üzemi tartomány 0..... + 1300 °C
túlterhelés + 1600 °C
Csatlakozás: Ø 32 mm és perem

A GMM által gyártott PT-hőelemek szállítását rövid határidőre vállalja a

MŰSZER ÉS IRODAGÉP ÉRTÉKESÍTŐ VÁLLALAT

Műszer-Automatika Osztály, illetve

MŰSZERSZAKÜZLETE

Gyártja: a

GANZ MŰSZER MŰVEK

1191 Budapest XIX., Vörös Hadsereg útja 64.

Az USA autóiparának dilemmái

A washingtoni Kereskedelmi Minisztérium a közelmúltban tette közzé vasikos tanulmányát arról, milyen lesz a nyolcvanas évek gépkocsija, hogyan hatnak a jövő modelljeire a jelenleg érvényben levő és várható kormányzati szabványok. Az 1970-es úgynevezett Tiszta Levegő-törvény óta vannak érvényben környezetvédelmi előírások a kipufogógázokra, s meghatározták a követelményeket a jövő modelljének fogyasztására vonatkozóan és rendelkeztek szólnak bizonyos, a biztonságát növelő felszerelések beépítéséről is. A minisztérium véleménye szerint: bár a különböző kiváncsi esetenként egymásnak ellentmondanak, az 1985-ös modellek minden bizonyosnál kisebbek, alacsonyabb fogyasztásúak és kevésbé szennyezők lesznek. A gépkocsi ára a többi termékhez viszonyítva magasabb lesz, a foglalkoztatottság az autóiparban az elkövetkezendő nyolc évben csupán mérsékelten nő.

A gépkocsigyártás jelentősége kiemelkedő az Egyesült Államok gazdaságában, a szélesebben értelmezett ágazat (a beszállítottak is figyelembe véve) a bruttó nemzeti termék mintegy 15 százalékát adja. 1985-re a legtöbb szakértő az úgynevezett „subcompact” (megfelel a Fiat 127-nek) méretű gépkocsi általánosságú választás jósolja. Kérdés azonban, hajlandó-e a fogyasztó alkalmazkodni ehhez a kínálathoz.

A kereslet elsősorban a nagyobb méretű gépkocsik iránt élenkül, a General Motors kénytelen is volt a kisebb modellek gyártására felszerszámozott gyáregységei egy részének programját ennek megfelelően módosítani. A nagyobb típusok iránti kereslet is hozzájárul ahhoz, hogy az elmúlt évhez képest az importált modellek piaci részesedése 1977-ben 20 százalékról 14 százalékra esett vissza. (Az energiateljesítmény idején a tendencia ellentétes volt, azok a külföldi gyárak — például Volkswagen —, amelyeknek részesedése most erősen csökkent, akkor dinamikusabban növelték piaci részesedésüket.)

Az 1975-ös energiapolitikai és takarékosági törvény részletesen a következő fogyasztási szinteket határozta meg: 1978-ra 18 mérföld gallononként, 1980-ban 20, míg 1985-re a követelmény 27,5. (Az Egyesült Államokban az európaiótól eltérően mérik a fogyasztást. Míg a kontinensen a norma a 100 kilométer útra jutó benzinfogyasztás addig az Egyesült Államokban azt mérik, hány mérföldet képes a szobna forgó gépkocsi egy [3,78 liter] gallon benzinnel megtenni. A fenti értékek egyenkénti átlagok, melyeket az egyes gépkocsigyártóknak az adott évi termelésükben kell elérniük.) A Kereskedelmi Minisztérium véleménye szerint műszakilag a törvény végrehajtható, kérdés, mennyire hajlandó-e a fogyasztó a kisebb méretű és kisebb fogyasztásúak is bizonyuló kocsiakat. Ha ugyanis a kereslet nem módosul a kínálatnak megfelelően, úgy előfordulhat, hogy az „átlag” elérésének érdekében a gyártó kénytelen korlátozni a magasabb fogyasztású gépkocsik előállítását, következtésképpen csökken az értékesítés, ami negatívan hat a beruházásokra és a foglalkoztatottságra. A tanulmány a dilemmát nem oldja meg, leszögezi viszont, hogy hiába bírságnak meg a gyártókat, az nem jelentene megoldást.

A tanulmány vizsgálja azt is, milyen lesz a jövő motorja. A jelenleg ismert négy típusból kető (a hagyományos négytűművelű beszállító és a dízel) képtelen eleget tenni a környezetvédelmi előírásoknak, míg azok, amelyek jelenleg még csak kísérleti stádiumban vannak (a gázturbinás és a Stirling-motor), a jelek szerint képesek a kötelező szabványok betartására. A Stirling-típus további előnye, hogy fogyasztási és zajszempontból is versenyképesebb a gázturbinás konstrukciónál. A két motortípus azonban nagyobb mennyiségben csak 1985 után kerül majd gyártásra.

A Kereskedelmi Minisztérium tanulmánya végeredményben két tekintetben megkérdőjelezi, végrehajthatóak-e a jelenleg érvényben rendelkezések, és ha igen, mekkoraihatásuk nem lesz-e olyan, hogy megsemmisíti az előnyöket.

Z. Gy. — Sz. P.

Csökken a közös piaci széntermelés

Az EGK Statisztikai Hivatalának jelentése szerint 1977. évben a közzén-, valamint a kokszkészletek növekedtek, a kőszéntermelés viszont tovább csökkent. A koksznál és a kokszzal szemmel a kereslet csökkent, viszont az olcsóbb importozott iránti kereslet nőtt.

A kőszéntermelés kisebb mértékben csökkent, mint az előző évben, de állami intézkedésekkel sem sikerült a termeléseszköknél megállítani. A termelés szintje mintegy 10 százalékkal van a kívánt szint alatt.

A kőszénterület — hasonlóan az előző évhez — visszaesett, noha a közeli villamos erőművek pótlólagos rendelkezést eszközöltek. A vasat, valamint az acélpár csökkentette kőszénterületét. A többi felhasználónál az átvételek azonos szinten maradtak.

Az EGK harmadik országából származó importja tovább növekedett és a tárgyév végén új rekordot ért el. A behozatal növekedése és az egyidejű keresletcsökkenés következtében a hányóképzletet jelentősen növelték. Az EGK kilenc tagországa közül az NSZK hányóképzletet a legnagyobb, az EGK készletének több mint a felét alkotják.

Table with 4 columns: Year, Production (million tons), Change (%), and Source. Rows include 1976, 1977, and 1978 data for various categories.

Lipcei Tavasz Vásár

A Lipcei Tavasz Vásárt az idén március 12—19-ig rendezik meg. A vásár jelmondata: „A világkereskedelmért és a műszaki haladásért”, utal az NDK-nak arra a törekvésére, hogy a kereskedelem fejlesztése mellett a tudományos-műszaki haladás szolgálatába állítsák a világ iparának ezt a nagy szervezetét.

Lipce természetesen elsősorban az NDK iparának fejlődését mutatja be; 4200 külkereskedelmi és ipari üzem vonultatja fel termékeit. A kiállítók többsége azonban az idén is külföldről érkezik; 60 ország 9 ezer kiállítója jelezte részvételét.

A vásár jelentős része — a nemzetközi részvétel méreteit, a terület nagyságát, a kinalat bőségét és a tudományos-műszaki rendezvényprogram gazdagságát tekintve — szakkiallítás jellegű. Szakkiallításnak minősíthető például a kohászat és nehézipar bemutatója 25 ország részvételével; a szerszámgyártás és szerszámok kiállítása, amelyen 20 ország vezető exportcégei vesznek részt; továbbá a mező- és élelmiszeripari gépek, valamint a csomogológépek és a csomagolástechnikai eljárások bemutatása. A vásár kiemelt fontosságú területe még az automatizálás, az információfeldolgozás, a tudományos műszeripar és a számítástechnikai ipar legújabb eredményeinek bemutatása.

A Lipcei Tavasz Vásár jó alkalom arra is, hogy a KGST-országok együttműködésének eredményeit bemutassa, s felvonultatva a kooperációban gyártott beruházási és fogyasztási cikkek széles választékát.

(Sz. A.)

Az uránium termelése és kereslete

hát a kilonként 80 dollár alatti termelési költséggel felszínre kerülő urán esetében) a tőkés tartalékok 87,5 százaléka 6 ország kezében van. Ezek nagyságrendjében a következők: 1. Egyesült Államok (523 ezer tonna), 2. Dél-Afrika (306 ezer tonna), 3. Ausztrália (289 ezer tonna), 4. Kanada (167 ezer tonna), 5. Nigéria (100 ezer tonna).

Ezen túlmenően a második, tehát magasabb árszínben levő és részben csak feltételezett tartalékok több mint 80 százaléka az OECD-talánnyal szemben két tőkés ország: az Egyesült Államok és Kanada kezében van. (Ez az arány még változhat, miután az OECD-talánnyal egyelőre nem számolt az 1977 februárjában Ausztrália északi részén feltárt tartalékokkal, amelyeket a szakértők jelenleg a világ potenciális legnagyobb leelőnyek tartanak. Ez Ausztrália részeseését a második árfekvésben levő tartalékok kategóriájában növelheti, miután Észak-Ausztráliában a termelési költségek rendkívül magasak.)

A hiány időzítése

Az OECD-prognózisok szerint természetesen legkorábban a „gyorsított forgatókönyv” arra változhat, amelyen a tőkés világban, ha nem veszik számításba a szaporító reaktorok alkalmazását. Ebben az esetben már 1982 körül uránhiány lép fel, miután az igény meghaladja vagy legalábbis kezd meghaladni az évi 80 ezer tonnát. 1990-re, amikor a maximális várható termelés 120 ezer tonnánál felül jut, a gyorsított forgatókönyv e változta szerint az igény már meghaladná a 150 ezer tonnát, és a deficit gyors időben emelkedne az ezredfordulóra. A gyorsított forgatókönyv második, tehát szaporító reaktorok számításba vevő változata esetén 1990-ben a kereslet és a kínálat még egyensúlyban van, és deficit csak ettől kezdve mutatkozik.

Atomerőmű-méreg

Ezen a bázison vetődött fel az urániumellátás jövője, figyelembe véve az OECD által kidolgozott különböző forgatókönyveket és változatokat. E változatokat értékelve egy francia szakértő — Bruno Dethomas — tanulmányában mindeleketől arra hívta fel a figyelmet, hogy az OECD jelenléte csökkentette a jövőben bekövetkező atomerőművek üzemeltetésére vonatkozó becsüléseket. A korábbi becsülés szerint 1985-re a tőkés világban működő atomerőművek üzemeltetéséért 480—530 gigawattat kellett volna előkészíteni (1 gigawatt = 1 milliárd watt). Az OECD ezt a becsülést most 280—370 gigawattal csökkentette. Még radikálisan csökkentették a 2000-re szóló előrejelzést. Ez most 1000 és 1800 gigawatt között ingadozik, ami fele a korábbi becsülésnek.

Az előrejelzések alsó és felső határa közötti viszonylag nagy különbség részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

lasított forgatókönyv”, ami a felső és a középső közötti különbséget részben a helyzet bizonytalanságára utal, részben azonban arra is, hogy az OECD és voltaképpen a nemzetközi atomenergia-ügynökség is két „forgatókönyvet” számol. Az első a „jelenlegi tendenciák folytatásának feltételezésével” készült forgatókönyv; ez adja az előrejelzés alsó határát. A másik az úgynevezett „gyor-

W. I.

vezetkezteni lehet abból, hogy az általuk foglalkoztatott 1104 ezer fő alkalmazottból „csak” 183 ezer dolgozik az anyarszágban.

A vegyiparban belül a gyógyszeriparban ugyancsak nagy a vállalati koncentráció. A világ gyógyszeriparának 1976. évi mintegy 43 milliárd dollárt kitevő értékesítéséből a 200 legnagyobb vegyipari vállalat közé tartozó 10 gyógyszer-gyár 35 százalékot képvisel.

A nagyfokú koncentráció okait kutatva mindenképp azt lehet megállapítani, hogy a törekvés fő célja a megfelelő rugalmasság, a mobilitás biztosítása, ami nemzetközi jelleggel érhető el. Ezen túlmenően különösen a vegyiparban (amely „tudományos bázisú” iparág) a kutatási költségek növelésének kényszere vezetett ehhez a megoldáshoz. A konkurrenciához ugyanis megköveteli a mind költségesebb, eredeti kutatások fenntartását, és ehhez bizonyos fókú „kritikus tömegnek” kellett létrejőnie. Ez, ha nem is jellemzően, igazolható a 200 vállalat adataiból; a fajtágon kutatási költség a kisebb vállalatoknál nagyobb arányt képvisel.

Különböző kategóriák

1977-ben a tőkés világ urániumtermelése évi 30 ezer tonna volt. A becsült termelési kapacitás 33 ezer tonna, tehát a kapacitáskihasználás foka viszonylag magas. Ez a tavalyi termelési eredmény jelentős növekedést jelent az 1972—1975. évek átlagához képest, amikor csekély évenkénti ingadozással 19. és 22 ezer tonna között volt az évi urániumtermelés.

Ugyancsak 1977-ben (az OECD két évvel korábban, 1975-ben kiadott jelentéséhez képest) újra megvizsgálták és értékelték a rendelkezésre álló tartalékokat. A korábbi jelentés az úgynevezett biztosított tartalékok mennyiségét 1975-ben 1,8 millió tonnánban szabtta meg. Az új értékelés ezeket az elsődleges tartalékokat 2,2 millió tonnánban állapította meg.

A második kategóriában, amelyet hivatalosan „járulékos becsült tartalékoknak” neveznek, a két évvel korábbi jelentés 1,7 millió tonnánál beszélt. Az 1977-es felmérés szerint ezek a tartalékok jelenleg elérik a 2,1 millió tonnát. (Meg kell jegyezni, hogy ez a második kategória nem tekinthető biztosított tartaléknak. A hivatalos definíció szerint „olyan feltételezett tartalékokról van itt szó, amelyek geológiai felmérés alapján jelenleg már feltárt tartalékok folytatásai, egy részük pedig meghatározott geológiai adottságok között csak feltételezhető tartalék.”)

Egyenlőtlen erőviszonyok

Az említett tartalékok felosztása a tőkés világban belül meglehetősen egyenlőtlen. Az egyenlőtlenéget élezi a termelési ár problémája is. 1974 és 1975 között a rövidlejáratra szállított uránium világpiaci ára kilonként 39 dollárról 54 dollárra emelkedett, majd az áremelkedés meggyorsult és jelenleg 104 dollár körül van. Az OECD-jelentés statisztikai szempontból hosszulejára (a jelenlegi árfekvés alapján) két kategóriát állapított meg: a viszonylag biztosítottnak tekintendő tartalékok esetében hosszulejára szállítási szerződéses esetén 80 dolláros maximális árszinttel számol, a biztosított, de csak drágábbban kiemelhető tartalékok esetében 80—130 dolláros árszával.

Szekeres Gábor

Ennek alapján az OECD jelenlegi statisztikai szerint az első kategóriában (te-

len csere adta előnyökről, az extraprofitról.

1977-ben 33 olyan fejlődő ország volt, ahol az egy főre jutó társadalmi össztermék értéke nem haladta meg a 200 dollárt. Ilyen feltételek között kevés a remény arra, hogy a fejlődő országok olyan exportorientált tudnának elindítani, amely — a jelenlegi világsági piaci helyzetben — a külkereskedelmi és nemzetközi fizetési mérlegük egyensúlyának tartós javulását ígérné. Például Peru nagy exporttámogatási programot hajtott végre 1977-ben, az export növelésére fordított dotáció meghaladta az alapvető gazdasági cikkek átváltolására fordított összeget (kétf. 400 millió dollár), a teljes export értékesítés kb. 22 százalékát képviselte.

A fejlődő országok törekvései az export növelésében való kooperációra, közös akciókra 1977-ben sem vezettek említésre méltó eredményre. Ennek oka, hogy a különböző együttes elközelések megvalósítását politikai ellentmondások gátolják. Plasztikus példa erre az Andesi Integráció, amely Ecuador—Peru, Venezuela—Kolumbia stb. ellentétek, határ-tilongások miatt celekvőképtelen. De nem kisebb ellentétek jelentkeznek az arab országok között is. Nem kétséges, hogy a tőkés világgazdaság jelenlegi válsága a legmélyebben a fejlődő országokat érintette, azokat, amelyek a legszegényebbek.

Az új világgazdasági rend, amelyet a fejlődő országok erőteljesen támogatnak, az egyensúlyi probléma hosszabb távon történő megoldását tűzi ki célul. Ennek keretében a protekcionizmus megszűnése az iparilag fejlett tőkés országok részéről, kialakulna az „igazságos” árak rendszerének és nemzetközi áruvezényemenes biztositának a tartós és kölcsönösen előnyösnek minősíthető cserekapcsolatok. A reálisok azt mutatják, hogy e követelések 13 százalékát pedig kevés a folyó fizetési mérleghiány fedezésére. Jogos ezért az az állítás, miszerint ma már az új külföldi hitelek nem segítik elő a fejlődő országok gazdasági növekedését, sőt a törlesztési teher fekezi azt.

A fejlődő országok egyensúlyhiánya egyre nyomoztatóbb és több országban a végüllemelt adóssággállomány éves törlesztési kötelezettségek meghaladja a teljes export 50 százalékát. Ilyen helyzetben a hitelek törlesztése csak új hitel-felvétellel valósítható meg. Ma már úgy tűnik, hogy több fejlődő ország fizetési moratóriumra kényszerül, ez viszont a tőkés világ amúgy is zűlélt nemzetközi pénzügyi kapcsolatait tovább nehezíti, s nehezen belátható következményekkel járna.

A fejlődő országok törekvései az export növelésében való kooperációra, közös akciókra 1977-ben sem vezettek említésre méltó eredményre. Ennek oka, hogy a különböző együttes elközelések megvalósítását politikai ellentmondások gátolják. Plasztikus példa erre az Andesi Integráció, amely Ecuador—Peru, Venezuela—Kolumbia stb. ellentétek, határ-tilongások miatt celekvőképtelen. De nem kisebb ellentétek jelentkeznek az arab országok között is. Nem kétséges, hogy a tőkés világgazdaság jelenlegi válsága a legmélyebben a fejlődő országokat érintette, azokat, amelyek a legszegényebbek.

Az új világgazdasági rend, amelyet a fejlődő országok erőteljesen támogatnak, az egyensúlyi probléma hosszabb távon történő megoldását tűzi ki célul. Ennek keretében a protekcionizmus megszűnése az iparilag fejlett tőkés országok részéről, kialakulna az „igazságos” árak rendszerének és nemzetközi áruvezényemenes biztositának a tartós és kölcsönösen előnyösnek minősíthető cserekapcsolatok. A reálisok azt mutatják, hogy e követelések 13 százalékát pedig kevés a folyó fizetési mérleghiány fedezésére. Jogos ezért az az állítás, miszerint ma már az új külföldi hitelek nem segítik elő a fejlődő országok gazdasági növekedését, sőt a törlesztési teher fekezi azt.

A fejlődő országok egyensúlyhiánya egyre nyomoztatóbb és több országban a végüllemelt adóssággállomány éves törlesztési kötelezettségek meghaladja a teljes export 50 százalékát. Ilyen helyzetben a hitelek törlesztése csak új hitel-felvétellel valósítható meg. Ma már úgy tűnik, hogy több fejlődő ország fizetési moratóriumra kényszerül, ez viszont a tőkés világ amúgy is zűlélt nemzetközi pénzügyi kapcsolatait tovább nehezíti, s nehezen belátható következményekkel járna.

A fejlődő országok törekvései az export növelésében való kooperációra, közös akciókra 1977-ben sem vezettek említésre méltó eredményre. Ennek oka, hogy a különböző együttes elközelések megvalósítását politikai ellentmondások gátolják. Plasztikus példa erre az Andesi Integráció, amely Ecuador—Peru, Venezuela—Kolumbia stb. ellentétek, határ-tilongások miatt celekvőképtelen. De nem kisebb ellentétek jelentkeznek az arab országok között is. Nem kétséges, hogy a tőkés világgazdaság jelenlegi válsága a legmélyebben a fejlődő országokat érintette, azokat, amelyek a legszegényebbek.

Az új világgazdasági rend, amelyet a fejlődő országok erőteljesen támogatnak, az egyensúlyi probléma hosszabb távon történő megoldását tűzi ki célul. Ennek keretében a protekcionizmus megszűnése az iparilag fejlett tőkés országok részéről, kialakulna az „igazságos” árak rendszerének és nemzetközi áruvezényemenes biztositának a tartós és kölcsönösen előnyösnek minősíthető cserekapcsolatok. A reálisok azt mutatják, hogy e követelések 13 százalékát pedig kevés a folyó fizetési mérleghiány fedezésére. Jogos ezért az az állítás, miszerint ma már az új külföldi hitelek nem segítik elő a fejlődő országok gazdasági növekedését, sőt a törlesztési teher fekezi azt.

A fejlődő országok egyensúlyhiánya egyre nyomoztatóbb és több országban a végüllemelt adóssággállomány éves törlesztési kötelezettségek meghaladja a teljes export 50 százalékát. Ilyen helyzetben a hitelek törlesztése csak új hitel-felvétellel valósítható meg. Ma már úgy tűnik, hogy több fejlődő ország fizetési moratóriumra kényszerül, ez viszont a tőkés világ amúgy is zűlélt nemzetközi pénzügyi kapcsolatait tovább nehezíti, s nehezen belátható következményekkel járna.

A fejlődő országok törekvései az export növelésében való kooperációra, közös akciókra 1977-ben sem vezettek említésre méltó eredményre. Ennek oka, hogy a különböző együttes elközelések megvalósítását politikai ellentmondások gátolják. Plasztikus példa erre az Andesi Integráció, amely Ecuador—Peru, Venezuela—Kolumbia stb. ellentétek, határ-tilongások miatt celekvőképtelen. De nem kisebb ellentétek jelentkeznek az arab országok között is. Nem kétséges, hogy a tőkés világgazdaság jelenlegi válsága a legmélyebben a fejlődő országokat érintette, azokat, amelyek a legszegényebbek.

Az új világgazdasági rend, amelyet a fejlődő országok erőteljesen támogatnak, az egyensúlyi probléma hosszabb távon történő megoldását tűzi ki célul. Ennek keretében a protekcionizmus megszűnése az iparilag fejlett tőkés országok részéről, kialakulna az „igazságos” árak rendszerének és nemzetközi áruvezényemenes biztositának a tartós és kölcsönösen előnyösnek minősíthető cserekapcsolatok. A reálisok azt mutatják, hogy e követelések 13 százalékát pedig kevés a folyó fizetési mérleghiány fedezésére. Jogos ezért az az állítás, miszerint ma már az új külföldi hitelek nem segítik elő a fejlődő országok gazdasági növekedését, sőt a törlesztési teher fekezi azt.

A fejlődő országok egyensúlyhiánya egyre nyomoztatóbb és több országban a végüllemelt adóssággállomány éves törlesztési kötelezettségek meghaladja a teljes export 50 százalékát. Ilyen helyzetben a hitelek törlesztése csak új hitel-felvétellel valósítható meg. Ma már úgy tűnik, hogy több fejlődő ország fizetési moratóriumra kényszerül, ez viszont a tőkés világ amúgy is zűlélt nemzetközi pénzügyi kapcsolatait tovább nehezíti, s nehezen belátható következményekkel járna.

A fejlődő országok törekvései az export növelésében való kooperációra, közös akciókra 1977-ben sem vezettek említésre méltó eredményre. Ennek oka, hogy a különböző együttes elközelések megvalósítását politikai ellentmondások gátolják. Plasztikus példa erre az Andesi Integráció, amely Ecuador—Peru, Venezuela—Kolumbia stb. ellentétek, határ-tilongások miatt celekvőképtelen. De nem kisebb ellentétek jelentkeznek az arab országok között is. Nem kétséges, hogy a tőkés világgazdaság jelenlegi válsága a legmélyebben a fejlődő országokat érintette, azokat, amelyek a legszegényebbek.

Az új világgazdasági rend, amelyet a fejlődő országok erőteljesen támogatnak, az egyensúlyi probléma hosszabb távon történő megoldását tűzi ki célul. Ennek keretében a protekcionizmus megszűnése az iparilag fejlett tőkés országok részéről, kialakulna az „igazságos” árak rendszerének és nemzetközi áruvezényemenes biztositának a tartós és kölcsönösen előnyösnek minősíthető cserekapcsolatok. A reálisok azt mutatják, hogy e követelések 13 százalékát pedig kevés a folyó fizetési mérleghiány fedezésére. Jogos ezért az az állítás, miszerint ma már az új külföldi hitelek nem segítik elő a fejlődő országok gazdasági növekedését, sőt a törlesztési teher fekezi azt.

Koncentráció a világ vegyiparában

A világ vegyiparában jelentős méretű koncentráció tapasztalható. Erre lehet következtetni a világ 200 legnagyobb vegyipari vállalatának adataiból, amelyeket a Chemical Age című amerikai folyóirat közöl. Az adatokból összefoglalóan az állapítható meg, hogy a 200 legnagyobb vegyipari vállalat a világ vegyipari termelésének 55—57 százalékát képviseli.

A 200 nagyvállalat

Még szembetűnőbb a vállalati koncentráció, ha a 200 vállalat közül az első 20 vállalat nagyságrendjét vizsgáljuk, amelyek a világ vegyipari termelésének mintegy 25—26 százalékát képviselik:

Table with 4 columns: Company, Production (million dollars), and Market share (%). Lists top 20 companies like American, Shell, and BASF.

A közelebből már nehezebben állapítható meg a koncentráció módszere és folyamata. Nagy valószínűséggel állítható, hogy ebben dominál a leányvállalatok

Termelési-értékesítési arányok

A transznacionális vállalatok értékesítésének — a hazai és külföldi leányvállalatok közötti — megosztását általában diszkrétan kezelik, kizárólag néhány vállalat évkönyvében találni őrnyat. Például: 1976-ban az összes értékesítésből a Hoechst-nél 32,2 százalék; a Bayer-nél 47, a BASF-nál 22 százalék külföldi leányvállalatok termeléséből származott. Az amerikai nagy vállalatok értékesítésének mintegy 30 százaléka külföldi értékesítés termeléséből adódik. Az új holland transznacionális vállalat értékesítésének a hazai és külföldi leányvállalatok közötti megosztására csak kö-

Köölajtermelés 1975—1977. években

Table with 3 columns: Year, Production (million tons), and Change (%). Shows oil production trends for 1975, 1976, and 1977.

1977-ben először érte el a világ köölajtermelése a 3 milliárd tonnát. A Petroleum Economist szerint a növekedés mértéke 3,4 százalék (1976-ban a növekedés 8,1 százalék volt, míg az előző években 2,9, illetve 2,1 százalékos volt a csökkenés). Az 1977. évi termelés mintegy 6,3 százalékkal haladja meg az 1973. évi szintet.

1977. évi fejlődésben három alapirányzat figyelhető meg, amelyek részben kiegyenlítik egymást. A szovjet köölajtermelés továbbra is dinamikusabban növekszik, míg az OPEC-államok termelése stagnál. A harmadik és új elem az Alaszkai csövezeték üzembe helyezése, valamint az északi-tengeri köölajkitermelés növekedése. E tényezőket követve 1977. évi folyamán a termelés érezhetően eltolódott. Kelet-Európa szocialista államai és Kína adják a világ köölajtermelésének 22 százalékát. (1973-ban a hányad 17,5 százalék volt.) Az OPEC-államok részesedése 53,5 százalékról 50 százalékra csökkent.

A fontosabb köölajtermelő országok ranglistája nem változott. A Szovjetunió áll az első helyen (a részesedése a világ termeléséből 18,2 százalék), második az USA (15,3 százalék), harmadik Száud-Arábia (15 százalék). Iránt, amelynek részesedése 9,1 százalék, követik azok az államok, amelyeknek termeléséből való részesedése nagyjából azonos. Venezuela (3,8 százalék), Líbia (3,3 százalék), Kína (3,2 százalék), Kuvait (3,1 százalék).

A legnagyobb mértékben Anglia termelése nőtt, de az északi-tengeri olajkutak termelésének részesedése a világermelésből csak 1,3 százalék. Jelentős a termelésnövekedés Mexikóban és Egyiptomban.

BÉRBE VENNÉNK

Az űrkísérletek haszna

A Szaljut-6 szovjet orbitális űrállomáson végzett kísérletsorozat, amelyben részt vett az űrutatás történetének első nemzetközi legénysége is, újabb figyelem középpontjába állította a kérdést: ki-mutatható-e a rendkívül költséges kísérletek tudományos és gazdasági hasznossága, hatékonysága?

Váltszok példaként a nemrég visszatért űrexpedíció — Romanyenko, Gressko, Gubarjev és Remek — technológiai kísérleteit. Egyik feladatuk az volt, hogy megvizsgálják milyen lehetőségek vannak az űrállomáson félévetek, úvek, orvos-biológiai preparátumok előállítására.

A súlytalanság fizikája

A kozmikus környezetet termelési közegnek tekintve három alapvető tényező vesznék figyelembe: a tartós súlytalanságot, nagy vákuumot — korlátlan el-zavító sebesség — és a kozmikus sugárzást. A legfontosabb ezek közül természetesen a súlytalanság, hiszen vákuum-berendezések és sugárzási műszerek elgég-elterjedtek a hagyományos földi technológiában. A súlytalanság állapotát a Földön csupán laboratóriumok lehet elő-ldéni: repülő laboratóriumokban vagy különleges, súlytalanság imitálására szolgáló berendezésekben. Megjegyzendő, hogy még az orbitális állomásokon sem létezik tökéletes súlytalanság, hiszen a repülések során is jelentkezik némi gyorsulás, ami az aerodinamikus ellenállás követ-kezménye.

Gubarjev és Remek a Szaljut-6 űr-állomásra különféle feladatokat juttatott el, ott **ötvenhárom kísérletet** végzett, majd az eredményeket visszajuttatta a Földre, ahol az ötvözeteket összehasonlítják a földi körülmények között előállított anyagokkal. A súlytalanságban végzhető műveletek fizikai folyamatát korábban csak feltételezések és matematikai modellek körvonalazhatták. De senki sem tudhatta, vajon a tartós súlytalanság nem rejteget-e újabb szenzációkat a kutatók számára. Lényegében megtörtént az első jelentős lépés a fizika egyik újabb ágának kidolgozása felé, amelyet — jobb kifejezés nem lévén — a **súlytalanság fizikájának** nevezhetünk. E tudományág feladata lesz majd annak vizsgálata, hogy milyen tulajdonságokat ölt az anyag a mikrogyorsulás és a teljes súlytalanság feltételei közepette. Minden bizonnyal a súlytalanság fizikája a kozmikus technológia elméleti megalapozása lesz.

Az űrutatás eddigi eredményeit áttekinthető egyetemesen megállapíthatjuk, hogy a kozmikus korszakban különleges ismeretekkel gazdagodott a tudomány. S hogy milyen széles körű ötleket fel-ezek az ismeretek, arra utal is, hogy a Szaljut-6 kísérleteinek eredményeit több mint 400 szovjet tudományos kutatóintézet és szervezettel osztja.

Kozmikus technológia

A kozmikus energetika révén nagymértékben tökéletesedhetik a már ismert áramforrások. Az űrbjektumok alkal-

mazzott elektrokémiai áramforrások a szakértők szerint a nem távoli jövőben forradalmasíthatják a személygépkocsik hagyományos belsőégésű motorjait. Az új-fajta hatóanyagokat hasznosíthatja az ipar és a mezőgazdaság is. Ugyanez mondható el a rádióizotóp és nukleáris áramforrásokról is. A lőkelelettel vegyi-akkumulátorok — nikkel-kadmium, ezüst-kadmium, ezüst-cink — és a napelemek széles körben hasznosíthatók lesznek a népgazdaságban.

A korszerű technika számára különleges jelentősége van a tartósságnak és a megbízhatóságnak. A bonyolult kozmikus berendezések kidolgozása és elkészítése so-ny olyan műszerek állítanak elő, amelyek rendkívül nehéz és alig ismert körülmények között működnek majd. Ez mindenképpen előmozdítja a technológiai fegyelem további fejlesztését, az újabb termelési és szervezési módszerek gyorsabb elterjesztését. Közismert, hogy a kozmikus berendezések gyártása több iparágat is felöl, következtésképp a fejlődési ütem meggyorsul az elektronikai iparban, a mérőműszergyártásban, a gép-gyártásban stb.

A kozmikus technológia — amint arra a bevezető példa is utalt — különböző konstrukciós anyagok ipari méretű gyártását is szükségessé teszi. Ismeretes, hogy a legelterjedtebb „repülő” anyag az alumínium. Mind nagyobb terét hódít a titán és annak megannyi ötvözet. A legnagyobb jelentősége az igen magas és igen alacsony hőmérsékleteknek ellenálló nem fémes szerkezetű anyagok előállításának van. Ilyen például a különleges gumival ragasztott szálkristályos bőr, amely kétszer tartósabb és két és félszer szilárdabb az alumíniumnál. Ugyanakkor 25 százalékkal könnyebb is. Egy svájci cég a kozmikus technológiát alkalmazva újfajta réteges anyagot állított elő (alumínium és műanyag hab), s ebből falpaneleket és rendkívül tartós, könnyű sílécet gyárt. Az Egyesült Államokban a szilárd üzemanyagú rakétahajtóművek gyártásához kifejlesztett tartószerelvényes műanyagot (üvegyapot felhasználásával) sikerrel alkalmazták vízvezeték- és csatornacsövek szigetelésére.

Ösztönző hatás a mikroelektronikára

Viharos fejlődés ment végbe — az űrutatásnak köszönhetően — a mikroelektronikában és a számítógépgyártásban. Az űrbjektumokon fontos feltétel a csekély méret és a minél kisebb energiaigényesség. Ez ösztönözte a rendkívül megbízható, miniatűr radioelektronikai műszereket, a tranzisztortechnikát és az integrált rendszerek gyors ütemű kidolgozását. Mindez ma már elengedhetetlen alkotóelem a rádió- és televíziós készülékekben, elektronikus órákban. Az elektronikus számítógépek elterjedésének következményét aligha kell részletesen méltatni.

Szaúd-Arábia fejlesztési tervei

1975-ben, amikor az ország második öt-éves gazdaságfejlesztési tervét meghirdették, a bruttó hazai termék 82%-a származott kőolajból. Az importált termékek szállított hajók átlagosan 100 napig várakoztak kirakásra, belföldön építőanyagokban érezhető volt a hiány és a fekete piacon egy zsák cementért 35 dollárt is elkértek. Az éves költségvetés tervezett kiadási oldala 13 milliárd dollár volt, lényegesen azonban — kétes hatékonysággal — csupán 9 milliárdot sikerült elkölteni. Akkoriban úgy tűnt, hogy a fejlesztési programok megvalósíthatóságának legfőbb akadályát az elmaradott infrastruktúra, a gazdaság elégtelen „abszorpciós képessége” lesz.

Jelenleg azonban a hajóknak kirakodásra csupán egy hetet kell várniuk. Jelenlévő fejlesztették Dzsidda, Dammam és Dzsubail kikötőjét, utak épültek és a belföldi légiközlekedés minden fontosabb települést átfog. 1975 óta azonban a gazdaságpolitikai gondolkodásban sok minden megváltozott. Akkor tervezési stádiumban hatalmas acél-alumínium- és petrokémiai kombinátok voltak a rajz-

asztalon, azóta azonban ezeknek az iparágaknak a helyzete (például az acélopári válság) alaposan visszafogta az ambíciókat. A dzsubbaili acélművet például eredetileg 5 millió tonnás kapacitására méretezték, a jelenlegi termelési cél már csupán 300 000 tona.

A szaúd-arábiai gazdaságpolitika tudatában van annak, hogy olajleltételei 30–50 évig tartanak, addig kell tehát az ország jövőjét megalapozni. Míg azonban korábban gyors fejlesztésekre, gigantikus beruházásokra törekedtek, addig napjainkban már erősebb a mérlegelés. Úgy tűnik, elfogadható alternatíva az olajjüvelmek beruházása a tőkésországokban abból a célból, hogy később, amikor ezt a tőkét otthon is fel tudják használni, hazautalható legyen. (Ez lehet talán az egyik magyarázata annak, miért helyezik ki csupán rövid távra az olajtermelői petrodollárjaikat.)

A jelenlegi fejlesztési cél az elsődleges feldolgozókapacitás megteremtése. A növekedés legfőbb gondja az emberi tényező, a szakmunkások és irányítók hiánya. Az ország lakossága 5 millió, nem hiva-

A számítógépes technika fejlődése öl szinte elválaszthatatlan a szervezési és irányítási módszerek tökéletesedésétől. Az űrutatási programok megvalósításának valamennyi szakaszát csakis magas szintű szervezés és irányítás teszi lehetővé. Az űrbjektumok gyártásáról kezdve, a pilóta vezette űrhajók pályára vezérése, az orbitális űrállomások munkájának irányítása mind-mind a szervezés tökéletességéről tanúskodik. Az így szerzett irányítási tapasztalatok jól használhatóak a népgazdaság és egyes ágazatok irányításában.

Nagy szolgálat az orvostudománynak

Nagy szolgálatot tett az űrutatás az egészségügynek és az orvostudománynak. Sajátos kísérletek folynak a világűrben, hiszen az űrhajósok kizárólag egészséges emberek lehetnek, az elzártság olyan feltételei állnak az orvosok rendelkezésére, ami a földön elképzelhetetlen, vagy nehezen megvalósítható. Az egyes orvostudományi megoldásokat igen hamar alkalmazták a földi klinikai gyakorlatban. A telemetrikus adattovábbítók, a miniatűr motorok ma már a mesterséges szív és vese alkotóelemei. A különféle betegségek gyógyítására jól bevált a nyomásmérő és a hőmérők.

A tartós űrrepülések során merült fel annak szükségessége, hogy gyorszerekkel és fizikai gyakorlatokkal tegyék ellenállóképesebbé az emberi szervezetet. A sugárzástól védő eszközök jól használhatóak a földi veszélyes munkahelyeken: atomerőművekben, izotópgyártásban stb.

Az űrhajók visszatérő egységénél használatos **űtközeleséscsillapító technológiával** az országúton haladó gépjármű óránként száz kilométeres sebességű űtközelesé óránként 8 kilométeresre tompítható. Az űrkarakéták nehezen megközelíthető berendezéseikhez használt forrasztó apparátus napjainkban a repülőgépek reaktív hajtóműveinek jól bevált javító eszköze. Elterjedt immár az elektromos áramkörök mikroellenállását mérő, vagy a magnetofonok működését ellenőrző hordozható műszer is. Mind jobban ismertté vált az űrhajósok által használatos ruhák anyagának számtalan földi előnye, a szabási és varrási technológiák felhasználása.

A nemzetközi együttműködéssel fejlődő kozmikus tudomány újabb és újabb érdekességeket tár a kutatók elé. Hogy mennyit ér egy-egy űrkísérlet, azt igen nehéz a hagyományos mutatókkal felbecsülni. Egy dolog bizonyos: a tudományos felidézések és megfigyelések közvetlen gazdasági haszna mind jobban érzékelhető és tapasztalható hétköznapjainkban.

Meruk József

Az NDK gazdasága a tervidőszak felidejében

A Német Demokratikus Köztársaság népgazdaságának fejlődését 1977-ben az NSZEP 7. plénumán értékelték, amelyen egyúttal jóváhagyták az 1978. évi tervet is. A plénum megállapította, hogy az NDK népgazdasága alapvetően a IX. kongresszuson elfogadott irányelveknek és a tervtörvénynek megfelelően fejlődött. Az új ötéves tervvelük azonban nem a legkedvezőbb előjelékel indult. Az 1976. évi európai szárazság különös hevességgel sújtotta az NDK mezőgazdaságát. A növénytermesztés volumene 1976-ban 87 százaléka volt az 1975. évi színvonalnak. A gabonatermelés jelentősen elmaradt a tervezett és az 1975. évi színvonalnál. Emiatt az NDK gabonaimportja mintegy kétfélszeresére nőtt, haladta meg az 1975. évit. Ezzel tudták biztosítani az állatállomány megőrzését. Mivel a mezőgazdaság teljes termelése 5,8 százalékkal az 1975. évi alatt maradt, az NDK nemzeti jövedelme 1976-ban csak 3,7 százalékkal nőtt (az ötéves terv 1976-ra 5,3 százalékos nemzeti jövedelem növekedést irányzott elő).

A másik körülmény, amelyet az NDK gazdasága is megérett, a külkereskedelmi cserearányok változása volt. Bár az utóbbi években az NDK jelentős erőfeszítéseket tett saját nyersanyagbázisa gyorsabb ütemű fejlesztésére, a legutóbbi nyersanyagot importálnia kell. (A szükséges nyersanyagok mintegy 60 százalékát az NDK a külpiacokról biztosítja.) Az 1973 utáni időszakban a nem szocialista forgalomban 14 milliárd valuta-márka veszteséget okozott a cserearányok változása.

Az NDK népgazdasága fejlődésének főbb mutatói 1976. és 1977. évekre, továbbá az 1978. évi terv előirányzatai a következők:

	az 1976–1980. évi terv- ben előirányzott évi átlagos növekedési ütem	1976.	1977.	1978. évi terv
Nemzeti jövedelem	5,1	3,7	5,3	5,3
Ipari termelés	6,0	5,9	6,0	6,0
Mezőgazdasági termelés	3,7	—5,8	—	3,5
Beruházások	7,0	8,2	6,5	7,1
Külkereskedelmi forgalom	—	14,8	7,0	11,0
Reáljüvedelem	4,3–5,3	—	5,4	6,0

Az 1977. évi terv jóváhagyásakor **három követelményt** fogalmaztak meg. Az első: a **tudományos-műszaki haladás meggyorsítása** volt. Az ipari termelési minőségi színvonalra az előző évhez képest javult, mert az ipari minisztériumokhoz tartozó vállalatoknál 21 százalékkal több „Q” és 8 százalékkal több „I” minőségi jelzéssel ellátott terméket gyártottak. Az 1978. évi terv előirányzata szerint a „Q” minőségjellettel ellátott termékek gyártását 26, az „I” jellettel ellátott termékek gyártását pedig 10 százalékkal kell növelni 1977-hez képest.

A beruházáspolitikai elsőrendű követelménye a termelési hatékonyság fokozása. Az NDK 1978. évi terv olyan feladatokat is tartalmaz, amelyek a munkahelyek megtakarítását, valamint a munkaszakmák növelését szolgálják. Gazdasági számítások azt mutatják, ha a nagy termelési ütemű ipari berendezések működését naponta csak egy órával hosszabbítják meg, akkor 500–600 millió márka többlettermelés biztosítható.

Az ipari termelés — amely az NDK nemzeti jövedelmének 60 százalékát adja — 1977-ben lényegesen gyorsabb ütemben fejlődött (5,4 százalékkal), mint a nemzeti jövedelem. Az 1978. évi terv az ipari árterületnek 5,7 százalékos növelése mellett a gépipar és a vegyipar (6,7 százalékkal) gyorsabb ütemű fejlesztését tartalmazza. A gépiparon belül a nehézipar gyártás 6,7, a szerszámgyártás 8, az általános gépgyártás és járműgyártás 6,7, az elektronika és elektrotechnika 8,7 százalékos növekedést előirányzata jelzi az NDK gépgyártásának súlyponti területeit.

Az energia- és nyersanyagtermelés fokozását az 1978. évi terv is az iparpolitika központjában tartja. Minthogy a nyers-és fűtőanyag-szükséglet jelentős részét az NDK importból fedezi, 1978-ban tovább szigorítják a felhasználási normákat. A teljesítményértékelés egyik kritériuma az energia- és anyagtakarékosság lesz. Az ötéves terv előirányzataival képest 1978-ra egy százalékkal nagyobb anyagmegtakarítást terveznek. Az ipari beruházások több mint 60 százalékát 1978-ban is a nyersanyag és az alapanyag-termelő ágazatok (bányászat és geológia, energiatermelés, kohászat, vegyipar) kapják. Emellett 1,4 milliárd márkát fordítanak a nyersanyag- és energiatermelő kapacitások bővítésére a Szovjetunióban és más szocialista országokban. Néhány alapvető ipari termék termelésének növekedése az alábbi:

	1976.	1977.	1978. évi terv
barasznán és lignit villamos energia	247	—	235
millió t	89,1	92,0	96,8
hengerelektéc	7,0	7,4	7,7

A szocialista mezőgazdaság 1977-ben az állami tervet valamennyi állati termék-nél túltejesítette, gabonából, olajos nö-

vényekkel az 1975. évi alatt maradt, az NDK nemzeti jövedelme 1976-ban csak 3,7 százalékkal nőtt (az ötéves terv 1976-ra 5,3 százalékos nemzeti jövedelem növekedést irányzott elő).

Az Intenzív szocialista mezőgazdaság kialakítását célzó program végrehajtását 1978-ban is folytatják a növénytermesztésben a további hozamnövelés a cél. Az állattenyésztés fejlesztésében az állatállomány mérsékelt növelése és a hozamok javítása a feladat.

Az 1977. évi terv harmadik követelménye — a **külkereskedelmi mérleg javítása** — nem valósult meg maradéktalanul. A külkereskedelmi forgalom 1977-ben 7 százalékkal nőtt, a tervben előirányzott 8,7 százalékkal szemben. A Szovjetunióba és a többi szocialista országba irányuló export 10 százalékkal nőtt. A Szovjetunióval való külkereskedelemben 1977-ben is fontos tényezője volt az NDK stabil és folyamatos gazdasági fejlődésének. Csak példaként említjük, hogy az 1976. évi kedvezően gabonatermelés következményeinek csökkentésére a Szovjetuniót 1 millió tona gabonát szállított az NDK-nak. Eredményes intézkedéseket hoztak 1977-ben a nyersanyagok és energiahordozók forrásának hosszú távú növelésére, fejlesztésére a gyártási szakosítást és termelési kooperációt a szocialista országokkal. A fejlődő országokkal a külkereskedelmi forgalom 14 százalékkal növekedett, alapvetően a hosszú távú és kölcsönösen előnyös gazdasági és műszaki-tudományos együttműködés alapján. Különösen Algériával, Angolával, Etiópiával, Indonéziával és Iránnal bővült a külkereskedelem.

A fejlett tőkésországgal való forgalom tervezett növekedését nem sikerült teljesíteni, amiben az egyes országok korlátozó intézkedései, valamint a gazdasági recesszió elhúzódása egyaránt közrejátszott. E nehézségek ellenére is sikerült az ipari termékek kivitelét több viszonylatban növelni és néhány jelentős céggel kompenzációs megállapodásokat kötni. Az ipari export különösen a Skandináviai országokba, az NSZK-ba, Hollandiába, az Egyesült Államokba és Ausztriába növekedett.

A külkereskedelmi forgalom 11 százalékos növelését tervezik 1978-ra. A KGST-országokkal a hosszú lejáratú árucseres forgalmi megállapodások és más egyezmények alapján fejlesztik a kereskedelmet. Ennek keretében a Szovjetuniótól 17,7 millió tona kőolajat, 3,7 milliárd köbméter földgázt, 2,9 millió tona hengerelt acélt, valamint jelentős mennyiségű szénfémot, fűrészfűrűt, cellulózt stb. importálnak. Az import növelésében már részben szerepet játszanak azok a hosszú távú egyezmények, amelyeket az NDK a Szovjetunióval kötött.

Az NDK-ban 1977-ben jelentős szocialista határozatok léptek érvénybe. Közül 1,2 millió — több műszakban — dolgozó három nappal hosszabb szabadságot és 270 ezer, negyvenedik életévét betöltő egyedülálló nő havonta egy fizetelt, úgynevezett **háztartási napot** kapott. Több mint 1,5 millió dolgozó heti munkaidője 42, illetve 40 órára csökkent. A lakosság nettó pénzbevétele 1977-ben — a tervezettnél nagyobb mértékben — 5,4 százalékkal emelkedett, 1978-ban a lakosság nettó pénzbevétele 4 százalékkal nő.

Az 1977. évi terv harmadik követelménye — a **külkereskedelmi mérleg javítása** — nem valósult meg maradéktalanul. A külkereskedelmi forgalom 1977-ben 7 százalékkal nőtt, a tervben előirányzott 8,7 százalékkal szemben. A Szovjetunióba és a többi szocialista országba irányuló export 10 százalékkal nőtt. A Szovjetunióval való külkereskedelemben 1977-ben is fontos tényezője volt az NDK stabil és folyamatos gazdasági fejlődésének. Csak példaként említjük, hogy az 1976. évi kedvezően gabonatermelés következményeinek csökkentésére a Szovjetuniót 1 millió tona gabonát szállított az NDK-nak. Eredményes intézkedéseket hoztak 1977-ben a nyersanyagok és energiahordozók forrásának hosszú távú növelésére, fejlesztésére a gyártási szakosítást és termelési kooperációt a szocialista országokkal. A fejlődő országokkal a külkereskedelmi forgalom 14 százalékkal növekedett, alapvetően a hosszú távú és kölcsönösen előnyös gazdasági és műszaki-tudományos együttműködés alapján. Különösen Algériával, Angolával, Etiópiával, Indonéziával és Iránnal bővült a külkereskedelem.

A fejlett tőkésországgal való forgalom tervezett növekedését nem sikerült teljesíteni, amiben az egyes országok korlátozó intézkedései, valamint a gazdasági recesszió elhúzódása egyaránt közrejátszott. E nehézségek ellenére is sikerült az ipari termékek kivitelét több viszonylatban növelni és néhány jelentős céggel kompenzációs megállapodásokat kötni. Az ipari export különösen a Skandináviai országokba, az NSZK-ba, Hollandiába, az Egyesült Államokba és Ausztriába növekedett.

	1972–1976. évek átlaga	1976.	1977.
Gabona	35,9	32,2	34,6
Olajosnövények	23,0	24,2	23,8
Burgonya	166	114	177
Cukorrépa	246	191	318
Szén	282	223	297

Az 1977. évi terv harmadik követelménye — a **külkereskedelmi mérleg javítása** — nem valósult meg maradéktalanul. A külkereskedelmi forgalom 1977-ben 7 százalékkal nőtt, a tervben előirányzott 8,7 százalékkal szemben. A Szovjetunióba és a többi szocialista országba irányuló export 10 százalékkal nőtt. A Szovjetunióval való külkereskedelemben 1977-ben is fontos tényezője volt az NDK stabil és folyamatos gazdasági fejlődésének. Csak példaként említjük, hogy az 1976. évi kedvezően gabonatermelés következményeinek csökkentésére a Szovjetuniót 1 millió tona gabonát szállított az NDK-nak. Eredményes intézkedéseket hoztak 1977-ben a nyersanyagok és energiahordozók forrásának hosszú távú növelésére, fejlesztésére a gyártási szakosítást és termelési kooperációt a szocialista országokkal. A fejlődő országokkal a külkereskedelmi forgalom 14 százalékkal növekedett, alapvetően a hosszú távú és kölcsönösen előnyös gazdasági és műszaki-tudományos együttműködés alapján. Különösen Algériával, Angolával, Etiópiával, Indonéziával és Iránnal bővült a külkereskedelem.

A fejlett tőkésországgal való forgalom tervezett növekedését nem sikerült teljesíteni, amiben az egyes országok korlátozó intézkedései, valamint a gazdasági recesszió elhúzódása egyaránt közrejátszott. E nehézségek ellenére is sikerült az ipari termékek kivitelét több viszonylatban növelni és néhány jelentős céggel kompenzációs megállapodásokat kötni. Az ipari export különösen a Skandináviai országokba, az NSZK-ba, Hollandiába, az Egyesült Államokba és Ausztriába növekedett.

A külkereskedelmi forgalom 11 százalékos növelését tervezik 1978-ra. A KGST-országokkal a hosszú lejáratú árucseres forgalmi megállapodások és más egyezmények alapján fejlesztik a kereskedelmet. Ennek keretében a Szovjetuniótól 17,7 millió tona kőolajat, 3,7 milliárd köbméter földgázt, 2,9 millió tona hengerelt acélt, valamint jelentős mennyiségű szénfémot, fűrészfűrűt, cellulózt stb. importálnak. Az import növelésében már részben szerepet játszanak azok a hosszú távú egyezmények, amelyeket az NDK a Szovjetunióval kötött.

Az NDK-ban 1977-ben jelentős szocialista határozatok léptek érvénybe. Közül 1,2 millió — több műszakban — dolgozó három nappal hosszabb szabadságot és 270 ezer, negyvenedik életévét betöltő egyedülálló nő havonta egy fizetelt, úgynevezett **háztartási napot** kapott. Több mint 1,5 millió dolgozó heti munkaidője 42, illetve 40 órára csökkent. A lakosság nettó pénzbevétele 1977-ben — a tervezettnél nagyobb mértékben — 5,4 százalékkal emelkedett, 1978-ban a lakosság nettó pénzbevétele 4 százalékkal nő.

Az NDK-ban 1977-ben jelentős szocialista határozatok léptek érvénybe. Közül 1,2 millió — több műszakban — dolgozó három nappal hosszabb szabadságot és 270 ezer, negyvenedik életévét betöltő egyedülálló nő havonta egy fizetelt, úgynevezett **háztartási napot** kapott. Több mint 1,5 millió dolgozó heti munkaidője 42, illetve 40 órára csökkent. A lakosság nettó pénzbevétele 1977-ben — a tervezettnél nagyobb mértékben — 5,4 százalékkal emelkedett, 1978-ban a lakosság nettó pénzbevétele 4 százalékkal nő.

Az NDK-ban 1977-ben jelentős szocialista határozatok léptek érvénybe. Közül 1,2 millió — több műszakban — dolgozó három nappal hosszabb szabadságot és 270 ezer, negyvenedik életévét betöltő egyedülálló nő havonta egy fizetelt, úgynevezett **háztartási napot** kapott. Több mint 1,5 millió dolgozó heti munkaidője 42, illetve 40 órára csökkent. A lakosság nettó pénzbevétele 1977-ben — a tervezettnél nagyobb mértékben — 5,4 százalékkal emelkedett, 1978-ban a lakosság nettó pénzbevétele 4 százalékkal nő.

PERISZKÓP

A Kilencek energiahelyzete

A Közös Piac brüsszeli központjában működő statisztikai hivatal elkészítette összefoglaló jelentését a Kilencek 1977. évi energiahelyzetéről. Számos nyugat-európai gazdasági szaklap (például a Neue Zürcher Zeitung pénzügyi rovata) bírálja azt a tényt, hogy a különböző mértékegységek kiválasztása miatt az egyes energia-szektorok adatai nem összehasonlíthatók. Más kommentárok, például a londoni Economist cikke, rámutatnak arra, hogy az energiafelhasználás lassú növekedése tükrözi a konjunktúrális problémákat, és éppen olyan világos az is, hogy a Kilencek csak kevés sikert értek el az energiatakarékosság vonatkozásában.

A brüsszeli statisztikai hivatal alapvető adatai a Kilencek olajtermelésének, illetve olajbehozatalának alakulását közik (millió tonában).

	Termelés		Import	
	1976	1977	1976	1977
NSZK	5,5	5,4	100,9	94,0
Franciaország	1,1	1,0	120,8	113,8
Olaszország	1,1	1,0	101,9	105,0
Nagy-Britannia	11,5	37,8	88,1	68,5
Hollandia	1,5	1,6	62,6	55,4
Belgium	—	—	28,9	35,0
Irország	—	—	1,8	2,2
Dánia	0,2	0,5	7,6	6,6
Összesen	20,9	47,3	512,6	482,5

Ebből az összeállításból mindenképpen az derül ki, hogy a Közös Piac olajtermelése csak az angol kézben lévő északi-tengeri felölhegyi termelésének feltutása következtében emelkedett. Az import a megelőző évekhez képest 6 százalékkal csökkent, és ezzel nem kevesebb, mint 21 százalékkal maradt el az olaj-válság előtti utolsó esztendő, (1973). 610 millió tonnát kitevő importszintjéről. Az importcsökkenés természetesen a legnagyobb volt Nagy-Britanniában (22 százalék), de számottevő mértékben csökkent az NSZK (7 százalék) Hollandia (12 százalék), valamint Dánia (13 százalék), importja is. Növekedés csak Belgium és Írország viszonylatában mutatkozott. (Belgium esetében ennek járulékos oka egy 1976-os finomítottárvolt.)

A Közös Piac országaiban levő olajfinomítók együttesen 532 millió tona nyers-olajat dolgoztak fel. Ez nagyjából megfelel a megelőző esztendő szintjének és nem történt lényeges változás a finomítók kapacitáskihasználásának szintjében sem. Ez 1977-ben 61 százalékkal volt, az előző esztendő 62 százalékos kapacitási kihasználásában szemben. A finomítók tevékenységének értékelése során a jelentést kommentáló cikkek megjegyzik, hogy 1973 óta a legjelentősebb változás a motorbenzin arányának emelkedése 13-ról 16 százalékra és a fűtőolaj részesedésének csökkenése 38-ról 35 százalékra. Ez utóbbit a hőerőművek részéről mutatózó kereslet csökkenésével magyarázzák.

Érdekes és ellentmondásos képet mutat a statisztika a Kilencek kőszénpiacán. A termelés és a felhasználás készletek alakulását (millió tonában) az alábbi táblázat tükrözi:

	Termelés		Készletek	
	1976	1977	1976	1977
NSZK	96,3	91,3	12,5	17,3
Franciaország	21,9	21,3	4,4	5,0
Nagy-Britannia	122,2	120,8	11,6	10,6
Belgium-Luxemburg	7,3	7,1		